

GÖTEBORGS UNIVERSITET

(S)könlitteratur i barnens värld

Caroline Gustafson och Frida Johansson

LAU370

Handledare: Maj Asplund Carlsson

Examinator: Christina Svensson

Rapportnummer: HT07_1080_006

Abstract

Typ av arbete:	Examensarbete inom Lärarutbildningen
Titel:	<i>(S)könlitteratur i barnens värld</i>
Författare:	Caroline Gustafson och Frida Johansson
Termin och år:	HT-2007
Institution:	Sociologiska institutionen
Handledare:	Maj Asplund Carlsson
Examinator:	Christina Svensson
Nyckelord:	Genus, femininitet, maskulinitet, bilderböcker, utveckling, förskola

Bakgrund och syfte

Idag är genus ett hett debattämne där alla individer i samhället påverkas, så även barnen. Vi ville att barnen skulle utveckla ett kritiskt förhållningssätt till ämnet. Bilderböcker förekommer på alla förskolor, allt från Elsa Beskow till nyutkomna böcker. Därför gjorde vi en analys där vi sammanförde genus med bilderböcker. Vårt syfte var att, utifrån teorier om genus och tidigare studier om bilderböcker, undersöka om och i sådana fall hur framställningen av genus har förändrats i bilderböcker, från Elsa Beskow till bilderböcker som är utkomna efter år 2000. Våra frågeställningar var:

- Har (och i sådana fall på vilket sätt har) feminina och maskulina handlingar, kläder, artefakter, yrken samt miljöer förändrats i bilderböckerna?

Tillvägagångssätt

Vi gjorde en analys av bilderböcker utifrån ett genusperspektiv. I analysen hade vi 12 bilderböcker, sex stycken av Beskow och sex nyutkomna böcker. Vi tittade på text och bild utifrån våra frågeställningar. Vi gjorde även litteraturstudier, i genus och barnlitteratur.

Resultat

Genom analysen kom vi fram till att framställningen av femininitet och maskulinitet har förändrats, från Beskow till de nyutkomna böckerna. Det område som har utvecklats mest är könens handlingar och de miljöer som de skildras i. Beskows böcker skildrar traditionellt könsbundna handlingar medan de nya bilderböckerna kan vända på könsrollerna. Kläder, artefakter och yrken är fortfarande traditionellt framställt i könsmönstret.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
2. BAKGRUND	4
2.1 HUR HAR BILDERBOKEN VÄXT FRAM?	4
2.2 ALLMÄNT OM BILDERBÖCKER	7
2.3 GENUS I BILDERBOKEN	9
2.4 HUR KONSTRUERAS KÖN?	10
2.5 GENUS I FÖRSKOLAN	12
3. SYFTE	14
3.1 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	14
4. RESULTAT	15
4.1 PRESENTATION AV ELSA BESKOW-BÖCKERNA	15
4.2 ANALYS	16
4.2.1 HANDLINGAR	16
4.2.2 KLÄDER	18
4.2.3 ARTEFAKTER	19
4.2.4 YRKEN	20
4.2.5 MILJÖ OCH STÄMNING I BILDERNA	20
4.3 PRESENTATION AV "SAGAN OM DEN NYFIKNA ABBORREN"	21
4.4 ANALYS	21
4.5 PRESENTATION AV DE NYUTKOMNA BÖCKERNA	22
4.6 ANALYS	23
4.6.1 HANDLINGAR	23
4.6.2 KLÄDER	25
4.6.3 ARTEFAKTER	25
4.6.4 YRKEN	26
4.6.5 MILJÖ OCH STÄMNING I BILDERNA	26
4.7 PRESENTATION AV "KENTA OCH BARBISARNA"	27
4.8 ANALYS	27
4.9 HAR BILDERBOKENS KÖNSROLLER FÖRÄNDRATS?	28
5. DISKUSSION	30
5.1 LITTERATURDISKUSSION	30
5.2 GENUSDISKUSSION	31
5.3 SLUTSATS	35
6. REFERENSER	37
6.1 BILDERBÖCKER	37
6.2 BÖCKER	37
6.3 INTERNET	38

1. Inledning

Under tidigare kurser har vi varit på läromedelsgranskning på Läromedelscentralen och där fann vi tycke för att analysera litteratur. Vi är båda inriktade mot tidigare åldrar och fann att bilderböcker var spännande att granska. Genus är ett återkommande diskuterbart begrepp i utbildningen och vi ser det relevant och intressant att koppla det till bilderböcker. Vår studie kommer att bygga på en analys av genus i ett urval bilderböcker. Vi vill jämföra nyutkomna bilderböcker med några av de tidigaste utgivna bilderböckerna. Vi har valt Elsa Beskows böcker som den äldre litteraturen i studien. Valet är gjort på grund av att hennes böcker läses av barn och pedagoger i dagens förskolor och skolor. Vi har avgränsat oss till hur genus har utvecklats i bilderböckerna, från Beskow till de nyutkomna böckerna.

Vi ser genus som ett viktigt ämne eftersom alla individer i samhället påverkas av den rådande genusdebatten. I Lpfö98 står det att "Förskolan skall lägga grunden till att barnen på sikt kan tillägna sig de kunskaper som utför den gemensamma referensram som alla i samhället behöver." (Läraryrket, s.27) Genus är ett komplext ämne som vi vill få en tydligare bild av. Vi vill se hur det skildras i bilderboken i jämförelse med 50-100 år tillbaka.

Med vår studie vill vi tillföra pedagogerna kunskap om genus i bilderböckerna. Vi vill att pedagogerna ska utveckla ett förhållningssätt till bilderböcker där de diskuterar och reflekterar över böckernas genusinnehåll tillsammans med barnen. Barnen ska utveckla ett kritiskt förhållningssätt till genus i bilderböckerna. I Lpfö98 står det att: "Barnen skall få möjligheter att utveckla sin förmåga att iaktta och reflektera." (Läraryrket, s.27) Som följd vill vi att pedagogerna och barnen reflekterar över genus i vardagen, vilket Lpfö98 betonar värdet av:

Alla som verkar i förskolan skall hävda de grundläggande värden som anges i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dessa värden. Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsroller och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. (Läraryrket, s.26)

Centrala begrepp i vår studie är genus samt bilderbok. Vi har använt begreppet genus utifrån hur Davies (2003) har definierat det. Hon menar att kvinna och en man är något man föds till, det är biologiskt. Genus är istället kopplat till handlingar, kulturella värderingar och positioner. (s.152) Vad vi menar med när vi skriver bilderböcker är böcker som innehåller bilder, vilka är vända till barn i förskolans senare år.

2. Bakgrund

I vår bakgrund kommer vi att presentera resultat från vår litteraturstudie. Först i avsnittet kommer ett stycke om hur bilderboken har växt fram, ett stycke kring allmänna frågor om bilderböcker och ett om genus i bilderböckerna. Därefter presenterar vi hur ett kön konstrueras och hur dagens förskolor ser ut i genusperspektivet.

2.1 Hur har bilderboken växt fram?

Enligt Ingrid Nettervik (1994) var det en ny värld som öppnade sig för de lägre samhällsklassernas barn då *"Läsebok för folkskolan"* börjades ges ut 1868. Nu kunde barnen komma i kontakt med skönlitteraturen, även om dessa texter inte direkt var skrivna för barn. Men det var däremot läseboken *"Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige"* som utkom i två delar 1906-1907 av Selma Lagerlöf. Tack vare en ny tryck- och bildframställnings metod kunde kostnaderna för böcker hållas nere, vilket bidrog till ökad spridning av litteraturen under senare delen av 1800-talet. (s.78) Kåreland (2001) menar att först i slutet av 1800-talet började produktionen av vår egen bilderbok ta fart. Kring sekelskiftet fick vi i Sverige ett ökat intresse för barnlitteratur. Man ville att alla barn skulle få samma tillgång till läsning. Det skulle inte endast vara de rika som var de lärda. Det fanns ett intresse för folkbildning och man ville minska klassmotsättningarna. (s.33) Nettervik (1994) menar att det ökade antalet bibliotek bidrog även det till att barnlitteraturen spreds till barn i alla samhällsklasser. Det första barnbiblioteket öppnade år 1911. Nu började barnlitteraturen betraktas som en egen litteratur, vilket påverkade kvaliteten på litteraturen positivt. (s.153) Den första svenska producerade bilderboken utkom år 1882. Det var Jenny Nyströms bok *"Barnkammarens bok"* som utkom då. Detta är en bok med ramsor i färgtryck. Innan dess hade man fått nöja sig med bilderböcker som var översatta, speciellt ifrån tyska. (Nettervik, 1994, s.78)

Kåreland (2001) skriver att under det sena 1800-talet och det tidiga 1900-talet var den idylliska bilden utmärkande för de realistiska berättelserna. De handlade ofta om borgarklassen eller överklassens barn. Berättelsen utspelades ofta på en herrgård på landet där barnen lever ett glatt liv utan större konflikter. (s.97) Vid 1900-talets början var barnkammaridyllen stor, en önskan fanns hos författarna att barnen skulle förbli barn så länge som möjligt. Därför skulle de inte i läsningen behöva konfronteras med lidande, problem och bekymmer. Fattigdom och nöd skulle ibland ges lite utrymme, men då var syftet att de borgerliga läsarna att känna att de var lyckligt lottade i livet. (Kåreland, 2001, s.99) Nettervik (1994) menar att en reaktion till detta kom år 1907 då Laura Fitinghof gav ut *"Barnen från Frostmofället"*. Med denna bok ville hon sprida kunskap om fattiga barns levnadsvillkor och förhållandena i Norrland till de högre samhällsklasserna. (s.156) Enligt Kåreland (2001) betraktas denna bok som en milstolpe inom svensk barnlitteratur. De fattiga barnen i denna bok visas som individer, inte som en kontrast till de rika människorna som var vanligt i den tidigare barnlitteraturen. (s.33-34)

Nettervik (1994) skriver i *"I barnbokens värld"* att Elsa Beskow hade under första delen av seklet en dominant roll då det gällde utgivning av bilderböcker. Men en förnyelse skedde i Norden under andra världskriget då en grupp småbarnspedagoger i Danmark började diskutera vad en småbarnsbok borde vara. Exempelvis saknade de bilderböcker om barnet i staden. (s.84) Kåreland (2001) skriver att det fördes en pedagogisk debatt under 1920- och

30-talen. Detta ledde till en friare syn på barnuppföstran, vilket smittade av sig på författarna vid denna tid. Det skedde en förändring i attityd och berättarstil. (s.100)

Beskow dominerade nästan helt utgivningen av bilderböcker för barn i Sverige mellan 1897 och 1952. (Furuland 1984 s.305) Vibeke Stybe (1970) menar att Elsa Beskow (1874-1953) hör till det tidiga 1900-talets stora bilderbokskonstnärer, och hennes böcker lever kvar än idag. Hon gjorde debut med sin bilderbok *"Sagan om den lilla lilla gumman"* år 1897. Men det var inte förrän 1901 som hon slog igenom på allvar. Detta var med boken *"Putte i blåbärsskogen"*. (s.136) Stybe (1970) skriver vidare att böckerna om Tant Grön, Tant Brun och Tant Gredelin har blivit centrala i Beskows författarskap. Mellan 1918 och 1947 utkom Beskows böcker om Tant Grön, Tant Brun och Tant Gredelin. Dessa böcker innehåller glada äventyr i kärleksfull miljö (Furuland 1984 s.305). Idyllen i böckerna är alldeles säkert beskriven från hennes eget barndomshem. Där fanns det också tre kvinnor, hennes mor och två mostrar, samt en morbror som kan ha en del gemensamt med farbror Blå. (Stybe, 1970, s.37) Nettervik (1994) skriver att genom hela sitt liv tillhörde Beskow den borgerliga världen, vilket också är den värld hennes bilderböcker speglar (Nettervik, 1994, s.81) Detta skriver även Stybe (1970) om, som menar att Elsa Beskow växte upp i en miljö där man intresserade sig starkt för nya pedagogiska tankar. Även om Beskow själv inte deltog i tidens pedagogiska debatter i Sverige kan man ändå se en påverkan av detta i hennes böcker. (s.138) Hennes bilderböckers stil, form och ideologi har sina rötter i 1800-talet. Men hennes syn på barnet visar dock på att hon har tagit till sig tankar från 1900-talet. (s.138-139) Elsa Beskow hade fått lära sig att noga studera naturen, då hon gick på Tekniska skolan för att bli teckningslärarinna. Hon studerade såväl planscher som verkligheten. (Nettervik, 1994, s.80) Någon hon blivit inspirerad av i sitt yrke är den engelske bilderboksskaparen Walter Crane. (Stybe, 1970, s.136) Beskow var inte endast bildkonstnär utan även författare och med undantag för de allra första böckerna stod hon för både bild och text i sina böcker. Hon är också den enda svenska barnboksförfattare under 1900-talets första hälft som gjorde sig känd utanför Sverige. (Nettervik, 1994, s.83)

För den moderna barnlitteraturen kom genombrottet år 1945, detta precis vid andra världskrigets slut. Bland annat gav Astrid Lindgren ut *"Pippi Långstrump"* detta år. Pippi Långstrump kom att bli en symbol för det nya fria barnet, som sätter sig över de vuxnas krav och förbud. (Kåreland, 2001, s.35) Nettervik (1994) skriver att man brukar säga att år 1945 inleds svensk barnlitteraturens andra guldålder. (s.175) Vi får också detta år för första gången lära känna Tove Janssons mumintroll. Karaktärerna var annorlunda med en mänsklig spegling. Hennes färgsättning är drastisk, starkt blått, gult, orange, violett, svart. Hennes figurer har svarta konturer eller har en färg som markant avviker från intilliggande färgfält. Tove Janssons första bilderbok utkom 1952. Återkommande motiv i hennes böcker är skräcken, rädslan, faran och hotet. (s.86-88) Gemensamt för många av de böcker som utkom vid denna tid var fantasifullhet. (s.175) Varför så många nyskapande böcker gavs ut just detta år (1945), kan ha att göra med andra världskrigets slut. Nettervik (1994) menar att det kan vara så att många hade förlorat tron på människan och skapade en stämning av pessimism och livsångest. Då krävdes nya litterära uttrycksmedel som var fria från formkrav och sociala regler. Men menar också att det kan vara så enkelt att språket och de vågade konstnärliga uttrycken var något som låg rätt i tiden. (s.176)

Kåreland (2001) skriver att från perioden efter andra världskriget och särskilt från 1960-talets slut publicerades allt fler bilderböcker med en fördjupad verklighets- och människoskildring. Barnens vardag blev mer centralt. Förut tabubelagda ämnen togs upp. Ämnen som hur barn blir till, sjukdomar och handikapp. Sjukdomar och handikapp var vanligt i äldre moraliska

berättelser och framställdes sentimentalt och gråtmilt. I den modernare litteraturen beskrivs dessa ämnen mer sakligt och faktiskt. (s.101-102) Hon menar även att i och med 1960-talets könsrollsdebatt i samhället blev detta ämne uppmärksammat även i bilderböcker (s.104). Vid denna tid ökade också medvetenheten om orättvisor i världen, vilket gav resultat i att det blev en markant ökning i samtidsknoten skönlitteratur. Man ansåg att barn så tidigt som möjligt göras medvetna om sin omvärld och tillståndet i världen. Resultatet blev att samtidsorienterande skönlitteratur kom att dominera barnboksmarkanden under 1960- och 70-talet (Nettervik, 1994, s.178) Kåreland (2001) skriver att man i 70-talets bilderbok visade på att mammorna var ute i yrkeslivet och det kunde även förekomma en och annan hemmapappa. Familjekonflikter som skilsmässor blev vanliga ämnen vid denna tid. Sedan 1970-talet har bilderboksförfattarna visat intresse för förhållandena i u-länder. Även den politiska barnboken slog igenom under 70-talet. Dessa författare ville informera om den aktuella och sociala verkligheten för att skapa solidaritet och medvetenhet hos läsaren. (s.104-109) Det skrevs om dagisbarn, höghusbarn, skilsmässobarn, nyckelbarn och barn i familjer med problem. Böcker utgavs också om invandrabarn och u-landsbarn. (Nettervik, 1994, s.178) En figur Nettervik (1994) menar blev väldigt populär under 70-talet är Alfons Åberg. Det speciella med Alfons är att han bor ensam med sin pappa, denna sorts familjeförhållande var fortfarande ovanligt i bilderboken vid denna tid. Författaren Gunilla Bergström använde den här familjesituationen för att barn som endast har sin pappa behöver veta att deras situation är "normal". Bergström har fortsatt att ge ut Alfons böcker och det kommer fortfarande ut nya. (Nettervik, 1994, s.89)

Efter 70-talets tunga barnlitteratur gav 1980- talets litteratur mer utrymme för humor. Fortfarande behandlas ämnen i böckerna som är centralt i barnens vardag. Böcker som tar barns perspektiv blir vanligt så som Viveca Lärn Sundvalls böcker om Mimmi. Mimmi är en flicka som går i förskolan och i böckerna utgår man från henens vardag. Inom barnlitteraturen blir det nu också vanligt med fortsättningsböcker. Nu får läsaren lära känna karaktären och följa dess utveckling genom ett flertal böcker. (Kåreland, 2001, s.110-111) Under 1980-talet publicerades många böcker om problem som kan uppstå då skilda kulturer möts, detta i och med att ett mer mångkulturellt Sverige hade växt fram. (Kåreland, 2001, s.103) Av vad Nettervik (1994) skriver om 80-talets bilderbok verkar vänskap vara ett viktigt motiv. (s.196-197) Under 80-90-talen har Sven Nordqvist skrivit ett antal bilderböcker om Pettson och Findus. Karaktäristiskt för hans böcker är att det finns mycket humor och värme i dem. De visar på samhörighet. (Nettervik, 1994, s.92) Kåreland (2001) menar att i nyare bilderböcker belyses gärna förhållandet mellan förälder och barn. Gamla traditionella mönster mellan förälder och barn överges och barnet bestämmer allt mer över sin vardag, precis som det har blivit i verkligheten med (curlingföräldrar, dvs. f). Föräldrars otillräcklighet understryks på ett humoristiskt sätt. I bilderboken kan vi se exempel på hur relationen mellan barn och vuxen nästan vänds upp och ner, så att barnet tvingas ta på sig föräldraansvaret då föräldern inte klarar sin vuxenroll. (s.112-113)

Maria Österlund (2005) skriver i sin avhandling om könsöverskridning i 1980- talets ungdomslitteratur. Hon skriver att på 1980- talet aktualiserades fenomenet "kvinnan som man" I både populärkultur och högkultur framställdes kvinnan i karriären. Det var den "frigjorda kvinnan" som var av intresse under perioden. Hon bar manliga kläder och betedde sig som en man. Under 1980-talet dök de upp ett tiotal böcker som handlar om flickor som förklarar sig till pojkar. Meningen med denna litteratur var att rubba de invanda könsrollerna. (s.1)

Ett stort namn inom bilderboksvärlden idag är Pija Lindenbaum. På Rabén & Sjögrens (2007) hemsida kan man läsa att Lindenbaum är född och uppvuxen i Sundsvall och efter gått ur konstfack 1979 har hon arbetat som tecknare, formgivare och författare. Hon har med en rad böcker gjort succé som bilderboksförfattare. (Rabén & Sjögren) Nettervik (1994) skriver att Pija Lindenbaum fick sitt stora genombrott under 90- talet. Hennes första bok, *"Else- Marie och småpapporna"* utkom 1990 där hon stod för både text och bild. (s.94) Mellan åren 1991 och 2000 har hon fått ta emot en hel del priser för sitt författarskap, bland annat Expressens Heffaklump 1991 för *"Else- Marie och småpapporna"* och Augustpriset för bästa barn- och ungdomsbok 2000 med boken *"Gittan och gråvargarna"*. Lindenbaum kom att göra ytterligare två böcker om Gittan. Hon säger att dessa böcker handlar mycket om sig själv som barn och sin dotter, och om att man inte behöver vara som det förväntas som barn. Fast samtidigt menar hon att de även handlar om henne själv som vuxen, om sina svårigheter med att vara föräldern som hon önskar. År 2005 blev Lindenbaum en av fem hederspristagare i Stockholm. Detta är ett pris som tilldelas personer som är verksamma inom kulturlivet i Stockholm. Samma år fick hon även pris för boken *"När Åkes mamma glömdes bort"*. Denna bok blev framröstad som årets bästa bilderboksomslag i Göteborg och fick priset Bokhandlarens val. (Rabén & Sjögren) Hennes berömmelse för boken nådde ända till USA. Hennes böcker är humoristiska och det är alltid barnet som är huvudkaraktären. Det är ur barnets perspektiv vi läser hennes böcker. (Nettervik, 1994, s.94-95) I en intervju med Lindenbaum med UR (2007) säger hon att när hon skriver bearbetar hon sig själv, och att hennes beteende speglar av sig i sina böcker och dess karaktärer. Hon menar att hennes böcker faktiskt är biografier. (UR 2007)

Man kan verkligen se att barnlitteraturen speglar samhällets förändring. Nettervik (1994) hävdar att ett faktum som inte går att komma ifrån är att skönlitteraturen speglar författarens människosyn och ideologi. Den är också färgad av tidens samhälle. (s.99) Det samma hävdar Kåreland (2001) som säger att dagens barnlitteratur är en spegel av de sociala förändringar som har hänt i samhället. (s.36)

2.2 Allmänt om bilderböcker

Nikolajeva (2004) skriver att den vanligaste barnlitteratur, i världen, är hämtad från myter och folksagor (s.57) och alltid har lyckliga slut. (s.60) Den typiska folksagohjälten är ett utsatt barn, barnet i familjen eller ett barn med okänt ursprung. (s.134) Karaktärer som är frekvent förekomna är människor, förmänskligade djur eller föremål. (s.85) De är antingen dynamiska, dvs. att de utvecklas i boken, eller statiska. (s.109) Teman som återkommer är vänskap, kärlek, sökande, resa, strid och hämnd. (s.66) Motiven är ofta sökande efter föremål och personer. (s.67) Handlingen löper från hem, genom uppbrott från hemmet, äventyr och slutligen hemkomst. Hemmet är tryggt och bortavistelsen är spännande och farlig. (s.57) Bilderboken har allvetande berättare som kan läsa alla karaktärers tankar, (s.149) men innehåller enbart en handlingslinje. Nikolajeva (2004) menar att forskare tror att barn inte kan följa mer än en berättelse. (s.63) Det är även vanligt med ett kronologiskt handlingsförlopp, eftersom det är svårt för barnen att omvandla handlingarna rätt. (s.205)

Nikolajeva (2000) menar att bilderboken är en konstform som använder sig av en kombination av två kommunikationsnivåer. Det är den verbala och den visuella. Hon menar även att bilderboken precis som film och teater är ett syntetiskt medium, där mottagaren själv måste sätta ihop betydelsen för de olika kommunikationselementen. En förmedlare av bilderboken är uppläsaren samtidigt som denna själv är en mottagare. Bilderboken tar oftast i

högre grad än barnromanen hänsyn till den vuxna med- mottagaren, eftersom deras skapare uppenbarligen är medvetna om sin dubbla publik. (s.11)

Läran om hur vi tolkar olika typer av kommunikativa meddelanden kallas hermeneutik. Denna modell förutsätter att vi börjar med en helhet, fortsätter med detaljer för att sedan gå tillbaka till helheten igen med en bättre förståelse. Och så fortsätter det i en evig cirkel som kallas den hermeneutiska cirkeln. Läsandet av en bilderbok kan liknas med denna cirkel. Vare sig om man startar med text eller bild skapas förväntningar om den andra delen, vilket i sin tur skapar nya erfarenheter och nya förväntningar. Förståelsen blir bredare så den pendlar mellan det visuella och det verbala. (Nikolajeva 2000, s.13) Nikolajeva (2000) hävdar att barnen har en insikt om detta så de ber om att läsa samma bok om och om igen. Det är inte samma bok för dem då de går djupare in i berättelsen och ser nya saker i den. I bilderböckerna lämnas också luckor för oss läsare/betraktare. Det är meningen att vi ska fylla på själva med våra egna erfarenheter och kunskaper. (s.13)

En del bilderböcker skulle kunna göras utan bilder. De skulle kunna läsas utan bilder, men bilderna tillför en ny dimension. Till exempel texten till en folksaga kan illustreras på ett flertal olika sätt av olika konstnärer, som föreslår olika tolkningar. Men texten förblir densamma och går att läsas och berättas utan bilder. Texten är därmed inte beroende av bilden för att den ska vara förstaelig. (Nikolajeva, 2000, s.18) Nikolajeva (2000) skriver att så kallade ordlösa bilderböcker däremot är mycket komplicerade. Detta för att det krävs att läsaren verbaliserar berättelsen. Berättelsen läses i princip identiskt av alla läsare, unga som gamla. Detta på grund av det då inte finns några luckor för läsaren att fylla i. Fast det innebär inte att det inte finns spänning och dramatik i bilderna, och de situationer som förekommer kan läsaren känna igen sig i och sen med den göra en egen tolkning. (s.20)

Nikolajeva (2000) menar att eftersom bilderböcker har lite text har bilderna stor betydelse för läsaren. Layouten påverkar oss och har estetiskt helhetsvärde. (s.63) Nikolajeva (2000) ser även att titeln har stor roll för läsaren. Det finns böcker utan text och då uttrycker titeln budskapet. Den ger en röd tråd för berättelsen. (s.66) Hon menar att barn väljer böcker utifrån titeln. (s.65) Omslagsbilden samverkar med titeln och säger mycket om bokens innehåll. Det kan vara en bild som återkommer i boken eller en som skildrar bokens handling. (s.67) Berättelsen kan till och med starta på bokens framsida. (s.63) Nikolajeva (2000) ser att det är vanligt att framsidan hänger ihop med bokens baksida, med någon detalj. (s.73)

Nikolajeva (2000) skriver att största delen av dagens bilderböcker har A4-format, trots att utformningen är valfri för författaren. Hon menar att formatet beror på bokens bilder. Om de är detaljrika väljer ofta författaren ett större format och om de ex. är målade i akvarell i ett mindre format. Böckerna är ofta liggande om de skildrar ett rum eller rörelse (s.64) och stående när uppslagen visar flera bilder. (s.65) Vidare skriver Nikolajeva (2000) att de flesta bilderböcker har vita eller neutrala försättsblad. Det är vanligt med flera bilder av huvudpersonen på denna sida, där den gör flera handlingar eller poser. Författaren ger på detta sett en skymt om huvudpersonens bakgrund. Försättsbladet kan även visa andra böcker ur serien. (s.69)

Enligt Nikolajeva (2000) talar man om uppslag istället för sidnummer när det gäller bilderböcker. Varje uppslag kan jämföras med en teaterscen och delar in uppslaget i vänster och höger sida. (s.74) Det kan vara stor variation mellan bokens uppslag. Tidigare var det vanligt att vänstersidan hölls ren och både text och bild skildrades på höger sida. Vissa tänkte på trycktekniken och delade upp bild och text på vänster och höger sida. Beskows böcker har

ofta texten till vänster och bilden till höger. Nikolajeva (2000) menar att läsaren får en känsla av att vända blad då bilden är på höger. (s.75)

Somliga författare använder ramar runt text och bild. Nikolajeva (2000) menar att författaren skapar en distans mellan läsaren och bilden på detta sätt, ju tyngre ram desto större avstånd. Runda ramar används för öppning av avslutning på en berättelse. Med runda ramar känner sig läsaren utanför. Genom att titta på nästa uppslag, när den runda ramen är försvunnen, dras läsaren in i berättelsens värld. (s.71)

Nikolajeva (2000) menar att bilderbäckers illustrationer skiljer sig från vanliga teckningar. De är obalanserade, för att läsaren ska vända blad. Det finns ofta en tyngd i nedre högerkanten som pekar mot nästa uppslag och uppmuntrar läsaren att bläddra. (s.81)

I långserier ser Nikolajeva (2000) att det är samma personer och miljöer som skildras. (s.84) Hon menar att läsaren måste känna igen serien genom titeln. Bilderbäckens långserier skildrar en kort episod och har stor möjlighet till utveckling i andra böcker. I bilderbäckerna är det ofta långserier istället för fortsättningsböcker. (s.85)

2.3 Genus i bilderboken

Nikolajeva (2004) visar i sin forskning att författare väljer huvudpersoner av sitt eget kön. (s.190) Det är då vanligt att författaren skriver i "jag-form", vilket bygger på erfarenheter av sitt eget kön. Kvinnliga författare kan även skriva om killar, vilket kallas för hetero-fokalisering. Nikolajeva (2004) menar att detta bygger på vanföreställningar av att manliga huvudpersoner kan nå ut till både flickor och pojkar. (s.109) Kåreland (2005) visar i sin studie att bilderböcker med manliga huvudpersoner är i majoritet. I motsats till Nikolajeva (2004) menar Kåreland (2005) att de säljer bättre. (s.25) De böcker som istället skildrar flickor, visar flickor som är svaga och inåtriktade. Appleyard (1990, i Kåreland & Lindh-Munther, 2005) ser att små barn gärna vill läsa böcker med samma kön på huvudpersonen. Barnen vill kunna identifiera sig med karaktären. (s.122)

Hirdman (2001) hävdar att mannen är normen i samhället, dvs. om det skildras en neutral karaktär i en bok betraktar läsaren den som en man eftersom det är normen. (s.58) Stefan Måhlqvist (1983, i Kåreland & Lindh-Munther, 2005) menar att om vi ska uppfatta en karaktär som en kvinna eller flicka måste karaktären vara tydligt markerad med en artefakt, ex. med hårtofsar eller smink. (s.125) Vidare skriver Nikolajeva (2004) om en kvinnlig kritiker som påpekar att pojkar växer i litteraturen medan flickor krymper. Det vill säga att pojkars maktförhållande utvecklas och flickor blir underordnande. (s.130)

Kåreland (2005) skriver att bilderbäckens språkbruk är präglad av genus. Kvinnor pratar i en "cooperative style", dvs. att de lyssnar, ger stöd och uppmuntran. Män pratar istället konkurrensinriktat. De informerar, skämtar och förolämpar. (s.43)

Nikolajeva (2000) menar att böckernas karaktärer har ofta beteende som är överdrivet könsstereotypiska. Men det finns böcker som strider mot detta. (s.167) Hon menar att författare till bilderböcker som skriver folksagor bygger på parodi, ifrågasätter och upphäver de traditionella könsmönstren. (s.169) Nikolajeva (2000) har inte hittat någon bok som visar skilda budskap i text och bild. Hittills har text och bild skildrat ett gemensamt budskap. (s.170)

2.4 Hur konstrueras kön?

I Hirdmans (2001) bok "*Genus- om det stabila föränderliga former*" kan vi läsa att begreppet genus är taget från latin och betyder slag, sort, släkte, kön. Fram till 1980-talet användes ordet på detta sätt. (s.11) Anledningen till att detta begrepp behövs är att betona det feministiska budet. Hirdman (2001) menar att bakom begreppen man och kvinna döljer sig prägling, fostran, tvång och underordning. Ordet behövs för att visa på den ständigt pågående formeringen av *han* och *hon*, och förstå män och kvinnors delaktighet i den. (s.12) Att förstå genus med de tankar, vanor, föreställningar om människor som kön- som en mänsklig uppfinning innebär att man försöker sudda ut den hårda uppdelningen av kön/kropp - genus. (s.14)

Enligt Davies (2003) skapas termerna "kvinnlig" och "manlig" av biologin. "Maskulin" och "feminin" är istället kopplade till handlingar, kulturella värderingar och positioner, vilket kallas för genus. Med andra ord är maskulinitet och femininitet inga medfödda egenskaper. (s.152) Edström (2000, i Kåreland & Lindh-Munther, 2005) skriver: "Könsidentiteten formas i social interaktion, i förhandling med andra och genom det vardagliga samspelet med andra." (s.71)

Hirdman (2001) menar att, att vara man är att *inte* vara kvinna. Han bestäms utifrån allt han *inte* är. (s.48) Mannen är norm i samhället och ses som "människa". Han är könlös. Mannen kan gå under benämningen "människan". (s.59) Hirdman (2001) skriver även att det idag finns forskning som visar på att ju mer man umgås med människor av sitt eget kön desto mer formar vi oss som den idealtypiske. Men vi formas också i förhållande till det motsatta könet (s.58) Vidare skriver Hirdman (2001) att mönster formas utifrån genuskontrakt. Detta förstärker genusstereotyperna. Dessa kontrakt skapar förutsättning för upprepning och bekräftelse av världens naturliga ordning. (s.94) Förändring sker först då omständigheterna är sådana att det inte längre är rimligt att efterlikna genuskontrakten. (s.95)

Hirdman (2001) skriver vidare att alla saker i världen laddas med genus. Dessa saker kan med tiden skifta från maskulint till feminint eller tvärtom. Detta menar Hirdman tyder på att genus inte är något som är det är något som är, utan genus görs. I processen smittas genus först av sig på kläderna, sen på sakerna, därefter på sysslorna och där de utförs, för att tillsist återföras till våra kroppar. (s.72)

Gilmore (1990, i Kåreland, 2005) visar i sin studie att maskuliniteten skapas och byggs upp av överreaktioner mot femininiteten. Detta är en rädsla för att leva ett liknande liv som sin mamma. (s.39-40) Vidare menar Paul Sergeant (2000, i Nordberg, 2005) att det finns en negativ koppling mellan pojkar och femininitet. Under uppväxten utesluts ofta pojkar från omsorgsaktiviteter. Flickor uppmuntras istället att ta hand om bebisar och träna inlevelse i andra människors behov. Pojkar får inte chansen till detta. På detta sätt slussas flickor in i femininiteten. (s.125)

Davies (2003) visar i sin studie att mannen har makten i samhället. (s.147) Hon menar att maskulinitet är privilegierat och femininitet är nertryckt. (s.152) Det enda området där kvinnan har makten är i hemmet. (s.12) Detta speglar av sig på flickorna i förskolan. Där har flickorna makten över dockvrån. (s.112)

Paechter (1998) skriver att synen på normalitet sätter gränser för vad som är acceptabelt och oacceptabelt. Hon säger att pojkar förväntas vara fysiskt aktiva och vältränade för att anses som manliga och att de flickor som har liknande beteende förlorar sin kvinnlighet. Detta är ett maktförhållande som idag inte diskuteras öppet. (s.8)

Hirdman (2001) skriver att under antiken tänkte man om kvinnan att hon var en ofullgånge man. Hon var till skillnad ifrån mannen inte själsligen färdigutvecklad. (s.33) Tankarna om de två människosorterna i Grekland på 400-talet f.Kr. byggde på motsatstänkande mellan dessa två. (s.35)

Vid mitten av 1800-talet såg man på kvinnan som ljuv, god, tyst, blyg, religiös, pryd, ömtålig. Kvinnans uppgift var att föda och uppfostra barnen. Att föda ett barn är en förmåga som männen inte har. Därför kunde man nu se kvinnan som en slags idol. (Hirdman, 2001, s.37) På denna tid menade man att mannen skulle göras duktig och stark, medan kvinnan skulle göras älskvärd. (s.43) På 1800-talet skedde en biologisering av människan som gjorde att det blir ytterligare en uppdelning mellan könen. Kvinnan blir mer natur, hona, och mer kön. Mannen blir samtidigt mer kultur, mer människa och förstånd. Darwin är central i detta sammanhang, med sin teori om det "naturliga urvalet". Synen var att männen är överlägsna kvinnorna. (s.54)

Vallberg Roth (2002) menar att den borgerliga idealbilden av en familj bestod av att modern/makan var hemma där hon såg till att mannen fick vila och gav barnen en harmonisk uppväxt. Fadern/mannen var familjeförsörjaren. Kvinnorna var hemarbetare eftersom det var olämpligt för dem på den tiden att arbeta. Ogifta och fattiga kvinnor var dessvärre tvungna att arbeta. (s.84) Vallberg Roth (2002) skriver vidare att den särartsbetonade könskoden delade upp människorna efter klass och kön. Män och kvinnor skulle arbeta sida vid sida. Mannen skulle sköta politik, ekonomi och teknik. Kvinnan skulle sköta vård och omsorg i hemmet, för att skapa trevnad och harmoni. (s.87) Nordberg (2005) menar att samhället är ojämställt fördelat än idag. Hon skriver att män tvivelaktigt söker sig till kvinnodominerande yrken. Det är vanligare att kvinnor har mansdominerade yrken. (s.33) Nordberg (2005) skriver:

De föreställningar som råder i samhället om vad kvinnor ska göra och vad män ska göra och vad som anses som kvinnligt respektive manligt har en avgörande betydelse för hur arbetslivet organiseras. I varje samhälle finns osynliga kontrakt mellan könen, menar kvinnohistorikern Yvonne Hirdman. Genuskontrakten är oftast mycket konkreta föreställningar om mäns och kvinnors förhållande till varandra i relationen kvinnor/män i arbetet, i kärleken, i språket och i sättet att klä sig och bete sig i olika sammanhang. (s.47)

Detta kontrakt uttrycker oftast den biologiska olikheten och bygger på ett motsatstänkande, där kvinnorna inte kan utföra det arbete som männen utför och tvärtom. Samhället påverkar genuskontraktet till att män och kvinnor arbetar inom skilda sektorer. Detta bidrar till att yrkena blir könsmärkta. Omsorgsyren anses passa kvinnorna bäst då de är mer omsorgsrelaterade än männen. Tekniska yrken anses vara utformade efter männen då de ska vara mer tekniskt orienterade. Nordberg (2005) menar att det inte finns en biologisk förklaring till uppdelningen utan det handlar om en konstruktion utifrån synen på män och kvinnor. (s.47)

Vallberg Roth (2002) menar att könsmönstren har förändrats och utvecklats, från en traditionell syn tills dagens pluralistiska könskod. Med pluralistisk könskod menar Vallberg

Roth (2002) att könsmönstren inte längre är konservativa, utan framhåller en variation av mångfald i könskoder. (s.87,127)

Davies (2003) menar att det idag har utvecklats en mindre stereotyp maskulinitet. Hon skriver om ”de vältaliga intellektuella” personerna. Hon menar att dessa pojkar och män har en annan maskulinitet som skiljer sig från den stereotypa. (s.168) Thorne (1993, i Hellman, 2003) menar att det finns flera sätt att var kvinna och man på. Vi förändras i olika kontexter. (s.8)

För att vi ska besegra uppdelningen, manligt och kvinnligt, menar Davies (2003) att vi ska sluta göra det arbete som upprätthåller skillnaden. Det vill säga att se alla människor som individer och inte efter polariserade kön. (s.184)

2.5 Genus i förskolan

Davies (2003) menar att barn påverkas av samhällets syn. Västvärldens samhälle delar upp människor efter kön, och då gör barnen det också. Samhället är tillgängligt för barnen och de identifierar sig med det och kategoriseras efter det. Barnen slussas in i samhället och inpräntas av genus. (s.9-10) Hellman (2003) skriver: ”Det är utifrån de föreställningar som omger barnet, uttalade eller outtalade, som förskolebarnet formar sin uppfattning om hur man kan vara som pojke eller flicka.” (s.9)

Nelson och Nilsson (2002, i SOU 2006) visar en studie från Malmö Högskola där uppdelningen av pojkars och flickors leksaker är stora. Den visar även att fördelningen har blivit större de senaste åren. I studien förväntas pojkar leka med: yrkesredskap, transportsmedel och verktyg. Flickor förväntas istället leka med dockor, hushållsredskap, omsorgssaker och skönhetsprodukter. (s.65)

Vidare skriver Davies (2003) att pojkar ofta har makten över sina ”pojklekar” och flickor över sina. Områdena där pojkar leker ligger oftast en bit bort från där pedagogerna vistas. De leker exempelvis på fotbollsplanen och i lekhallen. Flickorna leker istället i dockvrån och i området nära skolbyggnaden. (s.157) Hellman (2003) skriver i sin undersökning att pedagogerna ger uttryck för att pojkar springer runt och kräver plats. De förväntas leka i gruppkonstellation och deras gränser är töjbara. Flickor förväntas istället leka mer intimt, husliga eller vårdande lekar. De hjälper pedagogen i större utsträckning än pojkarna. (s.39)

”Den könade förskolan” (SOU 2004) visar att det som skiljer könen mest åt på förskolan är pedagogernas förväntningar på könen. (s.14) Hellman (2003) visar i sin slutsats att dagens förskola har en ”könad” miljö. Det är därmed omöjligt för barnen att bara ”vara barn”. (s.42) ”Den könade förskolan” (2004) visar att pedagogerna ger pojkar mer uppmärksamhet än åt flickorna. (s.17) Vidare skriver de att intresset från pedagogerna finns att handla mot de traditionella könsmönstren. I Lpfö98 står det även att traditionella könsmonster ska motarbetas. Problemet är att pedagogerna saknar utbildning i hur de ska agera. (s.9) Grundtanken i förskolan är att se alla elever utifrån deras individuella karaktärer, ej utifrån genus. (s.14) ”Den könade förskolan” (SOU 2004) menar att pedagogerna och samhället måste agera för att motverka de traditionella könsmönstren i förskolan. De framhåller att om vi inte handlar förstärks de traditionella mönstren. (s.55)

Thorne (1993) skriver om könshierarkin hos barn, där är manlighet överordnad kvinnlighet. Pojkar som har ett beteende som överskrider könsgränsen ses problematiskt. (Nordberg, 2005, s.158) Hellman (2003) menar att dessa pojkar ses som ”flickiga”. Det är mer acceptabelt för

flickor att överskrida gränsen mot manlighet, än vad det är för pojkar att strida över mot kvinnlighet. En flicka kan kallas för "pojkig", utan att bli nervärderad. En "pojkflicka" betraktas som ett positivt beteende. (s.41) Nordberg (2005) menar att en pojkflicka tar för sig och är modig. (s.127) Hellman (2003) menar att en "flickpojke" ses som ett negativt beteende. Han kliver ner i hierarkin till ett beteende som värderas lägre. (s.41)

3. Syfte

Vårt syfte är att, utifrån teorier om genus och tidigare studier om bilderböcker, undersöka om och i sådana fall hur framställningen av genus har förändrats i bilderboken, från Elsa Beskow till bilderböcker som är utkomna efter år 2000.

Davies (2003) hävdar att genus inte är medfödda egenskaper, utan det är något som skapas. Edström (2000, i Kåreland & Lindh-Munther, 2005) skriver: "Könsidentiteten formas i social interaktion, i förhandling med andra och genom det vardagliga samspelet med andra." (s.71) Hirdman (2001) hävdar att skapa genus är en process. Hon menar att först drabbas kläder, sen artefakter, sysslor, miljön där man vistas och sist kroppen. (s.72) Hirdman (2001) menar även att mannen är normen. Om det skildras en neutral karaktär uppfattar läsaren därför den som en man. (s.59) Mählqvist (1983, i Kåreland & Lindh-Munther, 2005) hävdar att en flicka/kvinna ska tydligt markeras med en artefakt, för att läsaren ska uppfatta den som kvinnlig. (s.125) Paechter (1998) skriver att synen på normalitet sätter gränser för vad som är acceptabelt och oacceptabelt. Hon säger att pojkar förväntas vara fysiskt aktiva och vältränade för att anses som manliga och att de flickor som har liknande beteende förlorar sin kvinnlighet. (s.8) Samhället påverkar genuskontraktet till att män och kvinnor arbetar inom skilda sektorer. Detta bidrar till att yrkena blir könsmärkta (Nordberg, 2005 s.47) Med denna bakgrund har vi valt att analysera karaktärernas handlingar, kläder, artefakter, yrken och miljöer där de vistas, utifrån genusperspektivet.

Våra frågeställningar är:

- Har feminina och maskulina handlingar, kläder, artefakter, yrken samt miljöer förändrats i bilderböckerna?
- På vilket sätt har feminina och maskulina handlingar, kläder, artefakter, yrken samt miljöer förändrats i bilderboken?

3.1 Tillvägagångssätt

Som metod har vi valt att analysera bilderböcker utifrån ett genusperspektiv. Vi har utsett sex stycken bilderböcker av Elsa Beskow och sex stycken nyutkomna böcker för analys. I resultatavsnittet förklarar vi vad som ligger bakom valet av litteraturen. Vi har valt antalet bilderböcker utifrån vad vi ser som tillräckligt många för att kunna upptäcka en förändring. Vi är medvetna om att vårt resultat, grundat på tolv bilderböcker, inte kan räknas som allmängiltigt. Detta kan endast ses som ett stickprov. Under granskningen har vi tittat på text och bild utifrån våra frågeställningar. I analysen har vi undersökt om framställningen av femininitet och maskulinitet har utvecklats från Beskows böcker till de nyutkomna böckerna.

4. Resultat

4.1 Presentation av Elsa Beskow-böckerna

De böcker av Elsa Beskow som vi har granskat är *"Puttes äventyr i Blåbärsskogen"* (1901), *"Pelles nya kläder"* (1912), *"Hattstugan"* (1930), *"Farbror Blås nya båt"* (1942) och *"Petters och Lottas Jul"* (1947). Vi har valt dessa Beskowböcker utefter deras fokus. Elsa Beskow fick sin stora debut som författare med *"Puttes äventyr i Blåbärsskogen"*, därför ser vi det intressant att analysera denna bok. (Vibeke Stybe, 1971) I *"Pelles nya kläder"* handlar Pelle feminint genom att göra nya kläder. Vi ser det spännande att läsa en bok från 1912, som handlar om en pojke som handlar motsatt till det traditionella könsmönstret. *"Hattstugan"* är en bok som skildrar könen och köns handlingar i huvudsak som neutrala. I vår analys vill vi ha denna bok, som redan 1930 handlar om ett jämställt samhälle. Elsa Beskow har skrivit fem böcker om Tant Grön, Tant Brun, Tant Gredelin, Farbror Blå, Lotta och Petter. Vi har valt att analysera två av dessa eftersom det är den största serien av böcker som Beskow har skrivit. Vi har valt *"Farbror Blås nya båt"* eftersom den lägger lika stor vikt vid Farbror Blå och tanterna som vid barnen. Den andra boken är *"Petters och Lottas Jul"*. Den handlar istället om barnen, Petter och Lotta. Vi ser det även intressant att ha med *"Petters och Lottas Jul"*, eftersom det är den sista av Elsa Beskows "tant-böcker".

Nedan sammanfattar vi böckernas handlingar för att läsare ska få en förståelse för vår analys. De kommer i en kronologisk ordning med den äldsta boken först.

"Puttes äventyr i Blåbärsskogen" från 1901 är en saga där Putte är ute i skogen och ska plocka blåbär och lingon till sin mamma. Han blir ledsen då han inte hittar några bär, men samtidigt dyker en liten gubbe upp. Gubben är blåbärsfar och är konung i blåbärsskogen. Han gör Putte lika liten som han själv och tar med Putte på äventyr i den förtrollade skogen, där han träffar både blåbärspojkar och lingonflickor som ska hjälpa honom att hitta blåbär och lingon.

"Pelles nya kläder" från 1912 handlar om Pelle som upptäcker att sina kläder är för små. Han beslutar sig för att göra nya kläder. Han klipper ett lamm och får hjälp med att karda, spinna och färga ullen. För att mamma, farmor, mormor och målaren skulle hjälpa honom var han tvungen att göra gentjänster. Till sist ger Pelle tyget till skräddaren som syr nya kläder åt pojken.

"Hattstugan" från 1930 handlar om en mamma som bor med sina tre barn i en hatt på en ö. När mamman ska åka iväg och leta garn för att göra kläder till barnen lämnas barnen ensamma på ön. Genom flera händelser börjar det brinna i deras hem, hatten. Från fastlandet kommer en tomtgubbe snabbt till deras räddning.

"Farbror Blås nya båt" från 1942 handlar om barnen, Farbror Blå och tanterna ror till en holme i Farbror Blås nya båt. Barnen lånar båten och förlorar årorna när de försöker nå näckrosor. En skeppare får syn på barnen och tar dem ombord. När Farbror Blå och tanterna vaknar blir de oroliga över barnen och beger sig till Storköping. Farbror Blå hittar barnen uppträdande på ett torg för att samla in pengar till nya åror. Slutligen träffar Farbror Blå Skeppare Karlsson som berömmar barnen för all hjälp och ger dem ett par nya åror.

"Petters och Lottas jul" från 1947 handlar om barnen Petter och Lotta som bor tillsammans med de tre tanterna: Tant Grön, Tant Brun, Tant Gredelin och Farbror Blå. Barnen firar i denna bok jul och man får som läsare följa med på en snabb resa ett år fram i tiden till nästa julfirande. Under detta år försöker de hitta den förtrollade prinsen som de tror är deras julbock från julafton.

4.2 Analys

Vi har valt att presentera vår analys av Beskows böcker genom fem kategorier som vi har studerat genus utifrån. Först kommer karaktärernas handlingar, sen kommer skildringar av deras kläder, artefakter, yrken och sist miljö och stämning i bilderna. Vi upplever artefakt som ett svårt begrepp. *"Nordstedts svensk skolordlista"* (1992) skriver att artefakt betyder "föremål som har skapats av människan", men vi räknar även in håruppsättningar, smink osv. under vår rubrik *Artefakt*.

4.2.1 Handlingar

I karaktärernas handlingar kan vi urskilja tre kategorier hos kvinnorna: sysslor, beteenden och känslor och två hos männen: sysslor och beteenden. Kategorierna följer i denna ordning.

Kvinnliga

I böckerna är det kvinnorna som sköter hushållssysslorna, vilket följer det traditionella könsmönstret. De kokar kaffe, diskar, bakar, vattnar blommor, kardar ull, spinner garn, väver, stryker, plockar blommor och bär, städar, donar inför julen, klär granen, nattar barnen, och gör matkorgar. När de ska ut i båten tar tanterna med filter och sjalar för att de inte skulle frysa. En annan hushållssyssla som vi tycker är typiskt könsrelaterat är att mamman ska ut och leta garn till barnens kläder. En pappa hade troligtvis inte gjort detta. Hon lovar också en kaka till barnen om de uppför sig då hon är borta. Vidare står det i *Petters och Lottas jul*: "Lotta hade inte svårt att hitta på julklappar, för hon kunde både sy och virka". (uppslaget: där Tant Grön och Tant Gredelin befinner sig i ett stort rum och hjälper Petter med en hylla) Detta ser vi som en typisk kvinnlig skildring. Men om man ser till hur Fröbel utformade sin pedagogik i barnträdgårdarna under denna tid fick även pojkarna lära sig att brodera, eftersom Fröbel menade att detta var viktiga husliga sysselsättningar. (Vallberg Roth, 2002, s.67)

En sak som ses som en kvinnlig syssla är att plocka bär. I *"Puttes äventyr i Blåbärsskogen"* är det pojken Putte som plockar bär, och inte en flicka. Här går Beskow mot det traditionella könsmönstret. Men det kan även vara så att barn kan utföra handlingar som är motsatta till de traditionella könsrelaterade.

En annan sak som vi tycker är roligt att se och som strider mot det traditionella könsmönstret är att Pelle vill göra egna kläder. Det är även han som färgar garnet, men han färgar det till den maskulina färgen blå. Han matar likaså lillasystemen, men förvisso matar Pelle lillasystemen för att modern ska hjälpa honom.

De kvinnliga karaktärernas beteenden är omtänksamma, visa, hjälpsamma och osjälvständiga. I *"Farbror Blås nya båt"*, när hunden Prick hoppade i vattnet efter båten var det tanterna som var omtänksamma och tog upp hunden och lindade i en sjal. I *"Puttes äventyr i Blåbärsskogen"* kan inte Putte skriva. Mamman hade andra sysslor så Fina, en av lingonflickorna, får hjälpa honom. Pappan var i närheten men det var naturligt att de kvinnliga karaktärerna skulle hjälpa till.

Vi kan även se att kvinnorna är försiktiga och noggranna. När lingonflickorna plockar lingon plockar de bären som är längst ned på marken och detta görs varligt. De gnider och gör sina bär blanka och fina. Detta kan vi även se när Farbror Blå och Petter gick och badade. Då sa ingen till dem att de skulle vara försiktiga, men när Lotta och Tant Grön skulle bada sa Tant Gredelin till paret att de inte skulle gå för långt ut. Det är typiskt att det är en kvinna som säger till någon att vara försiktig. Det är även typiskt att Tant Gredelin ber flickparet att vara rädda om sig och inte gå för långt ut. Troligtvis tror hon att flickorna är mindre kunniga på att simma.

Då Farbror Blå, tanterna och barnen begraver en fågel i ”*Farbror Blås nya båt*” är det bara tanterna som visar känslor. De blir berörda och sentimentala av begravningen och den fina versläsningen, medan Farbror Blå står oberörd. Det är enbart kvinnor som gör de vackra och känsliga handlingarna. Lotta binder en krans och lägger på svalans grav i *Farbror Blås nya båt* och skriver en dikt som hon läser vid begravningen. Det visar sig även när barnen möter Farbror Blå i Storköping. Då är det bara Lotta som kramar om Farbror Blå. Att kramas ses av samhället som en feminin handling.

Vidare är det kvinnorna i böckerna som blir oroliga och rädda om det händer något. Exempelvis blev Tant Gredelin rädd för kon när de var ute och rodde i ”*Farbror Blås nya båt*” och det var Lotta som var mörkrädd i ”*Petters och Lottas jul*”. Lotta är den som gråter när de tappar årorna och inte Petter och det är tanterna som är oroliga när barnen försvinner. Likaså är det Tant Gredelin som är osäker för att åka båt, hon tyckte att det var för stora vågor.

Manliga

Männen är händiga och uppfinningsrika i böckerna. Exempelvis gräver Petter gropen till fågeln, Farbror Blå med barnen hugger granen, Tomtefar bygger upp det nya huset osv. När det är dags att tända eld utan tändstickor är det Farbror Blå som är uppfinningsrik och försöker både med att gnida två träbitar mot varandra och att hålla en glasbit under solen för att tända eld. Vi har förvånansvärt nog även upptäckt sådana handlingar där kvinnor har varit delaktiga. Lotta får försöka ro och får hoppa i båten bland de första. Det är även Tant Grön som bygger hyddan tillsammans med Farbror Blå. Dock är de flesta händelserna där de kvinnliga karaktärerna gör manliga sysslor flickor, det är få som är kvinnor. Vi tror, med utgångspunkt i Beskowböckerna att flickor slussas in i ett könsmonster med tiden.

Karaktäristiskt för en mans beteende är att han ska vara en gentleman, en omhändertagande och en slags räddare. Detta ser vi även att männen är Beskows böcker. Farbror Blå räddar tanterna från udden och bär deras packning, tomtegubben räddar likaså barnen. Farbror Blå tar hand om tanterna och förklarar för dem att båten är stadig och att de inte behöver vara oroliga över barnen. Han sätter en näsduk på stören så att någon kan upptäcka dem och ger förslag på att bygga en hydda. Tanterna får sova i hyddan medan Farbror Blå vaktar utomhus så att inget ska hända tanterna. Männens omhändertagande förmåga visar sig även när de ska hoppa i land från båten. Då hoppar de två manliga huvudpersonerna först i land så att tanterna ska kunna gå i land utan att skada sig och bli blöta. Vidare föreslår postmästaren att Farbror Blå ska fara till Storköping och hämta barnen. Det är ingen fråga om, ifall tanterna vill hämta barnen.

Att ha pondus, vara kunnig och auktoritär ser vi som manliga drag. I böckerna är det männen som har denna status. Tomtegubben är auktoritär och vill gärna läxa upp barnen. Han säger exempelvis att han hoppas att barnen ska få mycket smäll då de är olydiga. Han tror även att han måste hjälpa mamman och basa över barnen. En annan som har en auktoritär roll och som

ska veta bäst är konungen i blåbärsskogen, blåbärsfar. Det han säger ska de lyda. Vidare läser Farbror Blå ur bibeln under julen och detta ger ett auktoritärt intryck.

I "*Pelles nya kläder*" har vi upptäckt att språkbruket är könsbundet. Farmor säger "gullehjärtat mitt" (uppslaget: där farmor kardar ullen) till Pelle, mormor säger "vännen min" (uppslaget: där mormor spinner garnet och Mäster skräddare säger "din slarver" (uppslaget: där skräd-daren syr kläder) utan anledning.

En sak som vi har upptäckt under analysen är att de kvinnliga blir medvetet eller omedvetet nertryckta av de manliga karaktärerna. Vi ser det när vi läser böckerna "mellan raderna". I Beskow visar det sig när Farbror Blå, Petter, Skeppare Karlssons son och Lotta springer från Storköping. Då springer de på led. De manliga personerna springer först och Lotta springer naturligtvis sist. När barnen ropar på vedskutan skriver Beskow att Petter ropade och viftade på den men Lotta gjorde bara så gott hon kunde. Samma sak beskrivs när Farbror Blå och tanterna upptäcker att barnen är försvunna. Då ropar Farbror Blå så högt han kunde, medan tanterna var oroliga och ropade. Farbrodern är den som kan ropa medan tanterna försöker. Vidare står det i brevet från barnen: "Till Farbror Blå från Petter". (uppslaget: där en mjölkbonde överlämnar ett brev till Farbror Blå) Här är får inte tanterna och Lotta vara delaktiga. En sista upptäckt vi gör är att när Petter och Lotta rör i båten skriver Beskow att Petter tog långa tag medan Lotta tog korta och hackiga.

Mamman i "*Hattstugan*" är svag och försiktig. Hon verkar inte så särskilt beslutsam. Tomten föreslår giftermål för att han ska lära barnen göra nytta, vilket mamman godtar. Detta tycker vi känns konstigt, att han klampar in i familjen så och ska börja bestämma över dem. Mamman ska ta hand om barnen medan pappan sätter upp regler och gränser.

Sammanfattningsvis ser vi att handlingarna i Beskowböckerna är bundna till könen. Det är barnen som i sådana fall går emot den traditionella genusdiskursen.

4.2.2 Kläder

Kvinnor

När vi ser kvinnorna i böckerna är även de feminint klädda. Tant Grön, Tant Brun och Tant Gredelin har glamorösa feminina klänningar och uppsatt, lockigt hår. Färgerna på klänningarna är dock inte könsbundna. Det är enbart Tant Gredelins klänning som kan räknas som en feminin färg. Vi ser att samhället har delat in färgerna i två kategorier: flickfärger och pojkfärger. "*Den könade förskolan*" (SOU 2004) visar i sin studie att en treåring på en förskola blev förtvivlad när han fick en rosa kudde under vilostunden. Han protesterade genom att byta sin rosa kudde mot en blå. (s.68) De skriver även att på förlossningsavdelningar får föräldrarna färgade servetter utifrån vilket kön barnet har. Om det är en flicka får de en rosa servett och en blå om det är en pojke. (s.156) De andra två tanterna har brun och grön klänning. Stybe (1971) menar att Tant Grön har fått sin gröna färg på klänningen eftersom hon arbetar mycket i trädgården. Tant Brun har fått sin färg på grund av att hon bakar mycket och Tant Gredelin har fått sin eftersom hon är den av de tre tanterna som pyntar och pysslar mycket. I boken där Pelle gör nya kläder har farmor, mormor och mor kjol på sig, dock har farmor en maskulint färgad brun blus. Mamman i "*Hattstugan*" har grå klänning och mamman i blåbärsskogen har en röd lång klänning. Skräddare Karlssons hustru har blus tillsammans med kjol och skräddarens kvinnliga medhjälpare har klänning.

Flickorna i böckerna har i huvudsak traditionellt könsbundna kläder. Lotta har den feminina färgen lila på sin klänning. Lingonflickorna i *"Puttes äventyr i blåbärsskogen"* har söta rosiga kinder och alla är klädda i fina röd-vita klänningar. De har även söta röda mössor på huvudet.

Män

Farbror Blå har blå kavaj och rutiga byxor. Han är typiskt manligt klädd. Han bär glasögon och ser ut att vara en lärd man. De andra manliga karaktärerna i Beskows böcker är även manligt klädda. Skräddaren har en väst som är grön tillsammans med bruna byxor. Skepparen Karlsson har rock och byxor. Polisen har blå kläder och postmästaren har gröna. I Blåbärsskogen har far blå byxor och blåprickig tröja. Tomtefar i Hattstugan har gråa kläder med en röd luva.

Könsbundet klädda är även pojkarna i Beskows böcker. Petter bär maskulina färger på sina kläder. Han har grön tröja med bruna byxor och i en annan bok har han brunt och grått. Pelle som gör nya kläder har en blå och en grön mössa, brun rock och byxor med hängslen. Putte i blåbärsskogen har pojkaktiga kläder så som blå skjorta och blå shorts. På huvudet har han förvånansvärt en röd hatt, här bryter han det traditionella tänket. Blåbärspojkarna som han möter är alla klädda i helblåa dräkter med små blåa mössor. De ser hårda och stela ut. Även Skeppare Karlssons son följer detta mönster med maskulint blå kläder.

Sammanfattningsvis är kläderna i Beskowböckerna könsbundna. Vi ser ofta att en kvinna har kjol och en man bär rock.

4.2.3 Artefakter

Kvinnor

En kvinna har flera artefakter som belyser könet. I håret kan det vara en kvinnlig huvudbonad, uppsatt lockigt hår eller en sjalett. De kan även ha väska, förkläde eller sja. I *"Farbror Blås nya båt"* begraver Petter och Lotta en svala. Tant Gredelin ger Lotta en rosa fjäder att lägga i graven. Detta ser vi som en feminin artefakt.

Vad som hjälper till att framhäva vilket kön karaktärerna har är artefakterna. Lotta bär alltid ett par prydliga och söta flätor i håret med röda rosetter. De andra flickorna i böckerna har håret uppsatt i flätor med feminina färger på hårbanden. En röd mössa kan också visa könet. I *"Hattstugan"* har de tre barnen liknande blå dresser. Detta fastän det är två pojkar och en flicka. Alla tre har blont hår, men det som gör att man kan urskilja flickan är att hon har två flätor med röda rosetter i håret. Pelles lillasyster har en docka liggande på golvet framför henne som hjälper oss att fastställa könet på barnet. Likaså har Lotta dockor och ett fint lamm som leksaker. Vi upplever dem som typiska feminina, mjuka och söta, leksaker.

Män

Männen i böckerna utmärks med kavaj, fluga, hatt, käpp, väst, keps eller stort skägg. Farbror Blå är ett bra exempel på detta. Han har de flesta av de uppräknade artefakterna.

Pojkarna karaktäriseras med artefakter som en maskulin färg på en mössa eller hängslen. Vi har även upptäckt företeelser som trumma och käpphäst som pojkleksaker. Pojkarnas leksaker är ofta hårda och lite tuffare än flickornas söta saker.

Sammanfattningsvis är artefakterna könsbundna. Med hjälp av artefakterna skiljer Elsa Beskow könen. Exempelvis har flickorna ofta uppsatt hår och männen käpp och hatt.

4.2.4 Yrken

Kvinnliga

Enligt Vibeke Stybe (1971) är Tant Brun, Tant Grön och Tant Gredelin fina, borgerliga hemarbetande. De har en förmögenhet som de lever på. De tar hand om hemuppgifterna. I *Pelles nya kläder* är de kvinnliga karaktärerna hemmafruar. Detta följer det traditionella könsmönstret.

Manliga

I Beskowböckerna är det män som har yrken som målare, skeppare, bonde, polis och postmästare. Även detta är tidsrelaterat och följer könsmönstret. Läkaryrken var det naturligtvis enbart män som utförde, det var de som hade kunskaper. I *"Petters och Lottas jul"* står det: "Och när doktorn sa att det skulle gå bra, så trodde tanterna det också, för de trodde på allt som doktorn sa." (uppslaget: där tvillingarna busar runt och tanterna är förskräckta) Detta visar på vilken makt läkaren hade i samhället. Vidare kallade Beskow skraddaren *Mäster Skraddare*.

Neutrala

I vår analys upptäckte vi inga yrken som var neutrala, som både män och kvinnor skulle kunna utföra. I sådana fall skulle det vara att arbeta i handelsboden, men när det kommer till att driva stället är det säkerligen en manlig uppgift.

Sammanfattningsvis är böckernas yrkesroller könsbundna. Kvinnorna är ofta hemmafruar och gör hushållssysslor och männen har yrken som läkare, skraddare, bonde osv.

4.2.5 Miljö och stämning i bilderna

Kvinnliga

I de rum där Tant Brun, Tant Grön och Tant Gredelin befinner sig har väggarna feminina tapeter med mönster av blommor och blad. Det feminina kan vi även se på farmoderns hus, fönsterluckorna har små, söta utskurna hjärtan. När Putte är i blåbärsskogen ser vi ett tydligt exempel på stämning i bilden som är könsrelaterad. Bilderna där han är i lingonskogen, där flickorna är, är ljusa och klara. Vi upplever dem som varma.

Manliga

När vi istället ser till stämningen i blåbärsskogen, där pojkarna är, är de kalla och mörka. Vi får ett kyligt intryck av dem. I boken som handlar om Pelle är hela framsidan blå och likaså titeln. Här vandrar våra tankar direkt till könsmönster. Detta innan vi har öppnat boken! Vi är dock förvånade över att Mäster Skraddare har blommiga tapeter. Detta strider mot det traditionella tänket.

Neutrala

Flera av böckerna utspelar sig utomhus. I dessa kan vi inte upptäcka något mönster av kön. I de utrymmen som både männen och kvinnorna befinner sig i vardagen, rum som kök och vardagsrum, skildras som en neutral miljö. I dessa rum kan man inte se att inredning och färg skulle tilltala något av könen mer än det andra. Mycket av boken utspelar sig också utomhus där vi inte kan säga så mycket om miljön. Sist tänker vi på en tavla som hängde i Petter och Lottas rum. Den skildrar två barn, en flicka och en pojke tillsammans med en ängel. Vi ser det positivt och neutralt att det är ett barn av vardera kön på tavlan. Men när vi ser närmare har pojken blå byxor och tröja, och flickan har röd klänning.

Sammanfattningsvis är miljön och stämningen i Beskows bilder traditionellt könsbundna till neutralt skildrade.

4.3 Presentation av ”*Sagan om den nyfikna abborren*”

Vi har valt att behandla denna bok separat från de andra Beskowböckerna, detta eftersom den inte är de andra lik. De andra handlar om mänskliga varelser medan denna bok handlar om fiskar. Vi såg det problematiskt att ha med ”*Sagan om den nyfikna abborren*” i den gemensamma analysen eftersom den inte kan granskas i samma kategorier som de övriga.

Vi har likväl valt att ha med boken för att vi ser den som intressant. Den är som sagt annorlunda, men på ett positivt sätt. Den visar på genus trots att den innehåller få mänskliga varelser. Här är det olika fiskarter som går att analysera utifrån könsmonster.

”*Sagan om den nyfikna abborren*” från 1933 handlar om fisken Kvik som är en snabb och nyfiken fisk. I vattnet har han tre fiskvänner. En dag när Kvik var för nyfiken på en krok så fastnade han. Thomas som metade tyckte synd om fisken och bestämde att ta med sig Kvik hem. En grodfe förvandlar fiskvännerna så att de får ben att gå med på land. Hemma hos Thomas ber de Thomas att befria Kvik, som gör det.

4.4 Analys

I detta avsnitt visar vi våra upptäckter från vår genusgranskning i kategorier fiskarnas och människornas handlingar, kläder på människorna, människornas artefakter, fiskarter i boken samt miljön och stämningar i bilderna. Kategorierna kommer i den uppräknade ordningen.

Kategorierna är som något annorlunda sett utifrån de andra Beskowböckerna. Vi har tagit bort kategorin: yrken, eftersom det inte förekommer några sådana i denna bok. Istället har vi lagt till kategorin: fiskarter som vi ser som relevant i analysen. Detta eftersom fiskarterna visar på könstillhörigheter.

Om vi ser till karaktärernas handlingar och beteenden ser vi att en av de tre fiskkompisarna är Tant Rödspätta. Hon är den goda, känsliga och hjälpsamma fisken, en kvinnligt stereotyp könskaraktär. I boken står det att Tant Rödspättan ”grät så att tårarna steg upp som klara bubblor till vattenytan.” (uppslaget: där grodan sitter på ett blad och fiskarna simmar nedanför) Vi ser det typiskt att det är den kvinnliga karaktären som uttrycks på detta sätt. Rödspättan säger i ett annat stycke: ”Oj, oj, oj hur ska vi kunna befria vår lilla vän?”. (uppslaget: där grodan sitter på ett blad och fiskarna simmar nedanför) Grodan karaktäriseras också feminint. Hon är omtänksam och hjälpsam. Vidare tycker syster Kerstin att Thomas förstör kängan när den var fylld med vatten. Detta är en kvinnlig reaktion. Det är ofta kvinnor som sköter hushållssysslor och tänker säkerligen på hur kängan ska rengöras. När Kerstin ser att Thomas kan simma blir hon glad för hon vet hur mamman kommer att reagera. Vi ser detta som typiskt.

Thomas har feminina drag enligt oss. Han tyckte synd om Kvik, han såg ju så ledsen ut, och stoppade honom i ett akvarium. Det är ofta flickor som är omtänksamma och blödig. Han var även snäll när fiskarna begärde att han skulle stoppa Kvik i vattnet igen.

Braxen är den förståndiga. Han säger till Gäddan: ”Man ska inte vara så häftig, då vinner man ingenting.”(uppslaget: där Thomas sitter i sin säng och fiskarna står bredvid) Vi ser det som att Braxens egenskaper står för en särskild maskulinitet. Han är den präktiga och förståndiga av de tre fiskarna.

De manliga karaktärerna får en mindre roll när det handlar om känslor. Gäddan säger: ”Jag skulle vilja bita den där människogrodan mitt itu” (uppslaget: där grodan sitter på ett blad och fiskarna simmar nedanför) Farbror Gäddan är den typiskt manliga karaktären, den argsinta och skräckinjagande. När fiskarna simmar iväg, då Thomas hade släpper Kwick, simmar Braxen och Gäddan först och Rödspättan sist. Vi ser att en typisk manlig handling är att ta för sig och dominera. Likaså när grodfen gav fiskvännerna ben fick Gäddan och Braxen långa ben och Rödspättan korta. Vi tolkar denna handling som att kvinnor är underordnade.

När det gäller karaktärernas kläder har Kerstin, Thomas syster, en röd feminin kofta och likaså strumpor. Detta har hon tillsammans med en grå kjol, faktiskt. Thomas har också kläder som är könsbundna. Han har blå strumpor och shorts med hängslen.

När vi kommer till artefakter är det enbart Thomas som har det i boken. Han har hängslen som framhävde hans kön.

I denna bok finns flera fiskarter. Vi ser att Elsa Beskow har valt kön på fiskarna efter hur de ser ut och deras karaktärer. Det är typiska könsskildringar. Flata snälla rödspättan är en hona. Grodfen är en flicka, som i alla sagor. Kwick är en grön, liten abborrhane. Den präktiga braxen med de blanka fjällen är en farbror. Långa starka gäddan med de vassa tänderna är också en farbror.

Det finns både kvinnliga och manliga miljöer i boken. Thomas har gulrutiga gardiner och rött täcke i sitt rum. Detta kopplar vi till en feminin miljö. Vi tror att det kan vara så att det är Thomas mamma har inrett rummet. Hans tapeter skildrar å andra sidan ett pojkrum, det har en brun färg.

4.5 Presentation av de nyutkomna böckerna

De nyutkomna böcker som vi valt att analysera i vårt arbete är ”*Alla små döda djur*” (2006) av Ulf Nilsson, ”*Bu och Bä får besök*” av Lena Landström, ”*Taggtrådstim*” (2005) av Stefan Ljungkvist och Johan Egerkrans, ”*Små flickor och stora*” (2004) av Carin Wirsén och Stina Wirén, och ”*Willy Vekling*” (1984, utkommen i Sverige 2006) av Anthony Brownie. Varför vi valt att analysera just dessa böcker har att göra med att de alla är utkomna nu under de sista tre åren. Många av dessa böcker har vi blivit tipsade om av vår handledare Maj Asplund Carlsson. Vi anser att alla dessa böcker behandlar genus på skilda sätt, vilket gör dem intressanta att analysera.

Precis som med de tidigare analyserade böckerna hr vi valt att först föra en kort sammanfattning av böckerna så att läsaren ska kunna få en förståelse för vår analys.

”*Alla döda små djur*” från 2006 handlar om en pojke och hans kompis Ester som tillsammans startar upp en begravningsbyrå för döda djur. Även Esters lillebror, Putte får vara med och hjälpa till på ett hörn.

I boken *"Bu och Bä får besök"* som också utkom 2006 är lammen Bu och Bä ute och krattar löv då de upptäcker en katt uppe i ett träd. Den kan inte komma ner, så de två lammen bestämmer sig för att hjälpa den att komma ner.

Boken *"Taggtrådstim"* från 2005 handlar om en pojke som heter Tim och bor på ett barnhem. Där blir han mobbad av Oswald, Billy och Tuva. En dag får Tim nog. Han försöker rymma från barnhemmet över taggtrådsstängslet. Tim lyckas inte, han fastnar i taggtråden och trillar ned. Av detta får Tim ont, fast på ett annat sätt som han inte är van vid när han blir mobbad. Han blir arg och råkar skära Billy och Tuva med taggtråden. Billy och Tuva har fått en tankeställare, detta genom Tims rymningsförsök och när de blir stuckna av taggtråden.

År 2004 utkom boken *"Små flickor och stora"*. Boken handlar om en mamma som vill att hennes dotter är större än vad hon är. Hon ställer höga krav på dottern och påpekar småsaker. Mamman vill ha en tjejjig dotter, en som är söt och lugn. Hon tänker mer på utseendet och hur hon uppfattas utifrån än vad som är bekvämt för flickan. Mamman vill att dottern ska leka med trevliga Britt-Louise istället för de stökiga barnen Karlsson. I födelsedagspresent får dottern välja vad hon vill i leksaksaffären, och väljer en docka. Denna docka är fin och glamorös med brun-svart prickig volangklänning. Men mamman beslutar att köpa en annan som är sötare, med page och gul rosett, håret och rutig klänning. Flickan blir ursinnig när hon kommer hem, svär, gråter och slår dockan. Sen rymmer hon till barnen Karlsson.

"Willy vekling" skrevs 1984 men utkom inte i Sverige förrän 2006. Denna bok handlar om Willy som är en riktig vekling. Han gör ingen fluga förnär och säger förlåt till det mesta. En dag kommer ett erbjudande på posten. Det är om en bok som kan göra alla till en man med svällande armmuskler. Willy köper boken och börjar träna efter manualen. Han börjar springa, hålla en särskild diet, dansa till discomusik, boxas, styrketräna osv. En dag känner Willy sig nöjd med sin kropp. När Willy är ute och promenerar ser han hur värstingarna rånar Lilly. Willy går fram till gänget och gänget springer fort iväg. De blir rädda för honom och Lilly blir så glad och ger Willy en puss på kinden och kallar honom för hjälte. Willy ser sig inte längre som en vekling, förrän han går in i en lyktstolpe och säger förlåt...

4.6 Analys

I vår analys av den nya bilderboken har vi valt att precis som i analysen till Beskow böckerna utgå ifrån fem kategorier. Dessa kategorier är: handlingar, kläder, artefakter, yrken samt miljö och stämning. Som tidigare nämnts upplever vi artefakt som ett svårt begrepp. *"Nordstedts svensk skolordlista"* (1992) menar att artefakt betyder "föremål som har skapats av människan", men vi kommer även att presentera håruppsättningar, smink osv. under vår rubrik *Artefakt*. Vi har även delat in dessa kategorier i huvudsakligen kvinnligt och manligt. Under kategorin yrken hittade vi inga manliga så den kategorin finns därför inte representerat men vi har där hittat yrken som vi anser vara könsneutrala och finns därför med i vår analys. Även i stycket med miljö i vår analys har vi valt att skriva med de miljöer som vi uppfattar som könsneutrala.

4.6.1 Handlingar

Detta stycke har vi valt att dela upp i två kategorier. Först presenterar vi ett med handlingar som vi anser är kvinnliga. Inne i det stycket presenterar vi först männen som utför kvinnliga handlingar och sen kvinnorna som utför kvinnliga handlingar. Likaså när vi kommer till

stycket med manliga handlingar så presenterar vi först männen som enligt oss utför typiskt manliga handlingar för att sedan komma in på kvinnorna som utför manliga handlingar.

Kvinnliga

I böckerna kan vi se manliga karaktärer göra kvinnliga handlingar. Exempelvis så är Willy i *"Willy vekling"* en mycket snäll och försynt kille. Han ville inte såra någon. Han betraktas som en riktig vekling. Detta ses inte som manligt beteende i samhället. Då de i boken dansar till discomusik är det enbart kvinnor som dansar och Willy. Detta följer den traditionella synen på dans, att det är kvinnligt. Willys träningsmanual bryter dock mot denna trend och får Willy att dansa. Vidare har pojken i boken *"Alla döda små djur"* även han egenskaper som går tvärtemot traditionella könsmonster. Han är svag och tycker om att skriva dikter, vilket vi uppfattar som feminint. Tims agerade i *"Taggtrådstim"* ses också det mer åt det feminina hållet. Han är en känslig och försiktig kille. Han har med sig en nalle genom hela boken och tröstar nallen när det är kallt ute. Han gråter och visar sig svag.

Man kan också hitta flickor i böckerna som beter sig som en traditionell flicka "ska bete sig". Vi har uppmärksammat i boken *"Små flickor och stora"* att det är typiskt att det är en flicka som är "den trevliga Britt-Marie". Mamman i denna bok vill att dottern ska vara söt, lugn, trevlig och uppträda vuxet. Detta ses som karaktäristiskt för en kvinna. Mammorna vill ofta visa upp sina barn som väluppfostrade och duktiga. Flickan väljer en docka i present vilket är könsbundet. Vi får se henne gråta en skvätt som kan ses som tjejtigt. Mamman ville även att dottern skulle rita när hon tittade på TV. När mor och dotter ritat tillsammans målar de blommor, vilket kan ses som feminina motiv. Flickan ritat även dockor som kan ses som något riktigt tjejtigt. Detta kopplar vi till ett intresse som ofta förekommer hos flickor. Flickan Tuva i boken *"Taggtrådstim"* är omtänksam som flickor ofta är i böckerna. I boken *"Bu och Bä får besök"* framställs lammen som väldigt jämna i sitt beteende. De sysslor de gör tilldelas inte ett visst kön. De samarbetar och gör allt tillsammans. Men något vi ändå uppmärksammade i denna bok var att när Bu är uppe i trädet och ska rädda katten så springer Bä in och fixar smörgåsar åt Bu. Vi anser att det ändå är lite typiskt att det är flickan som ska göra en sådan syssla.

Manliga

Fastän vi uppfattar Willy i *"Willy vekling"* som en feminin typ så ska ha vara en hjälte och leva upp till de maskulina idealen och rädda flickan i nöd. I *"Taggtrådstim"* är det biffiga Oswald som är bossen, detta följer traditionella könsmonster som visar på att det är "han" som bestämmer. Som vi nämnde tidigare så gör Bu och Bä allt ihop och deras sysslor tilldelas i något speciellt kön. Vad vi ändå såg i boken var att då lammen ska rädda en katt uppe i trädet är det pojken, Bu som ska upp och vara hjälte.

Även huvudkaraktären i *"Små flickor och stora"* har drag som är både feminina och maskulina. Fastän att hon är så flickaktig så svär hon i boken åt sin mamma, vilket vi uppfattar som ett grabbigt beteende. Tuva i *"Taggtrådstim"* som vi anser är omtänksam kan också vara bråkig som pojkarna i boken är. Då pojken i *"Alla döda små djur"* är feminin är flickan Ester hans motpol. Hon är modig, stark och bossig. Det är hon som styr och utför det tunga arbetet i boken.

I dessa nya böcker kan man se att karaktärerna kan ha egenskaper som är både feminina och maskulina helt oberoende på vilket kön de tillhör. Och en kille kan vara feminin lika gärna som en tjej kan vara maskulin.

4.6.2 Kläder

Kvinnor

I *"Små flickor och stora"* ser man aldrig mammans utseende, enbart hennes fötter på bilderna. Hon har feminina innetofflor, pumps och stövlar. Föreståndarinnan på barnhemmet i *"Taggtrådstim"* uppfattar vi som feminint klädd. Hon bär en kvinnlig brun lång klänning med kråsskjorta. Den flicka som har störst roll i boken *"Willy vekling"* har valts att framställas som riktigt flickaktig med rödprickig klänning och i boken *"Små flickor och stora"* har flickan i fått kläder som är riktigt flickaktiga. Hon har kjol och klänning med olika mönster, och har färger som gult och rosa. Men samtidigt har hon också lite tuffa kläder som gröna snickarbyxor, grön kappa och bruna trosor. En karaktär i samma bok är Trevliga Britt- Marie. Hon har på sig feminina kläder, men har ändå fått maskulina färgen blå på sin kjol Tuva, flickan i boken *"Taggtrådstim"* bär kjol, ballerinskor och vit skjorta. Detta ser vi som feminint, dock har hon svarta skor och kjol och bär även svart slips. Detta är ändå förvånansvärt tycker vi, då hon med slips och dessa mörkare färger ger ett hårt intryck. I *"Alla små döda djur"* har Ester inte särskilt feminina kläder. Hon har gul enkel klänning och en svart rock på sig. I *"Bu och Bä får besök"* framställs Bä som riktigt feminin med en rosa klänning.

Män

En man som hämtar en hund från barnhemmet i *"Taggtrådstim"* har en grön keps och blå skjorta som följer könsmönstren. Willy har på sig relativt könsneutrala färger som vitt, grönt och rött. Men när Willy ska dansa till discomusik väljer de att ge honom feminina kläder och han får på sig gröna kläder då han ska boxas. Feminina kläder till en feminin aktivitet och maskulina kläder till en maskulin aktivitet. Pojkarna i *"Taggtrådstim"* har mörka och maskulina färger på sina kläder, svart, grönt. De har shorts, slips, jeans, skjortor, slip-over. Detta är klädesplagg som vi uppfattar som typiskt maskulina. Pojkarna i *"Alla små döda djur"* tycker vi framställs som könsneutralt klädda. Den ena pojken har rutig skjorta i gul färg och blå shorts, och den andra pojken har brun shorts, grön t-shirt och röd mössa. I motsats till Bä har Bu på sig maskulina kläder. Han är klädd i ett par blå snickarbyxor.

Då man tittar på de nyare bilderböckerna och analyserar karaktärernas kläder kan man se att de trots allt fortfarande är ganska bundna till könstillhörighet.

4.6.3 Artefakter

Kvinnor

Flickan i *"Willy vekling"* har röd väska och rött läppstift. Detta vi ser som väldigt feminina artefakter och flickan i *"Små flickor och stora"* har fått artefakter som dockor för att påvisa att hon tillhör det kvinnliga könet. Dockor är en typisk leksak än idag för små flickor. För ytterligare visa på att hon är flicka, har hon fått en rosett i håret. Även karaktären Ester i *"Alla döda små djur"* har håret uppsatt för att tydliggöra hennes könstillhörighet. Hon har sitt hår i en lång fläta. Detta mönster går också att se i *"Taggtrådstim"*, där karaktären Tuva har tofsar i sitt hår. Bäs feminitet i *"Bu och Bä får besök"* tillskrivs henne genom sina artefakter, rosa rosett och en rosa halsduk.

Män

Figuren Oswald i *"Taggtrådstim"* har en slangbella i bakfickan. Detta är något vi ser som maskulint, då detta oftast är något pojkar leker med, snarare än flickor. Men i samma bok har Tim en nallebjörn som han håller varmt om hjärtat. Detta med mjukisdjur kan ju annars

uppfattas som något feminint. I boken *"Alla döda små djur"* kan man uppfatta killen som feminin då han i boken bär runt på ett block och penna som han skriver dikter i. Bu i *"Bu och Bä får besök"* har fått en halsduk i en mörk grå färg för att visa på att han är kille. Detta är helt i motsats till tjejen Bä.

Då det gäller artefakter till karaktärerna i de nyare bilderböckerna tycker vi att de i huvudsak är de manliga karaktärerna som har typiskt maskulina artefakter och de kvinnliga karaktärerna typiskt feminina artefakter. Vad man inte kommit ifrån än som man kan se i stort sätt alla böckerna är att om de ska visa på att någon är tjej får de karaktärerna klänning eller kjol och håret uppsatt på något sött sätt.

4.6.4 Yrken

Kvinnliga

I boken *"Små flickor och stora"* får man aldrig reda på vad mamman som ändå har en stor roll har för yrke, men förutsatt att hon har så mycket tid till flickan kanske hon är hemmafru och pappan är ute och jobbar. Men detta är bara gissningar från vår sida. På barnhemmet i Taggtrådstim finns det en föreståndarinna. Vi ser det som en klassiker att det är en kvinnlig föreståndarinna för barnhemmet. Barnhemmet är kopplat till barnpassning vilket är "kvinno-göra" i den traditionella synen.

Neutrala

Personen som hämtar upp en hund i *"Taggtrådstim"* är en man. Vi ser yrket som könsneutralt.

I de nya bilderböckerna som vi valt att analysera har vi märkt att böckerna snarare handlar om barn eller djur och då är yrken inte angivet.

4.6.5 Miljö och stämning i bilderna

Kvinnliga

På framsidan av boken *"Små flickor och stora"* är titeln skriven i röd text och bokens rygg är röd. Detta kopplar samhället till feminint. Flickan har gula blommiga tapeter i rummet där hon ritar och röda blommor i sitt rum. Påslakanet har röda stjärnor. I *"Alla små döda djur"* utspelas mycket tid i utomhusmiljö i skogen och är därför illustrerat i naturliga färger för denna miljö. Det är mycket bilder med vackra blommor som vi anser ger ett feminint intryck.

Manliga

Det är många bilder med döda djur i boken *"Alla små döda djur"* som är mörka och dystra. Detta upplever vi ger ett hårdare och maskulinare intryck.

Neutrala

På nästan varje bild i boken är lammen tillsammans och det finns inga utrymmen som vi upplever är varken typiskt tjejiga eller typiskt killiga. Det är enkelt illustrerade bilder och på många bilder är det endast en färg som bakgrund. Det varierar i färger: gult, blått och rosa. Även böckerna *"Willy vekling"* och *"Taggtrådstim"* är relativt könsneutralt skildrade. Här är färger som grönt och gult är vanliga. I *"Taggtrådstim"* är mycket av inredningen i träinslag.

Efter att ha analysera miljön i dessa nya bilderböcker har vi märkt att de över lag är relativt könsneutralt illustrerade.

4.7 Presentation av ”Kenta och barbisarna”

Boken ”Kenta och Barbisarna” är en årsfärsbok 2007 som är skriven av Pija Lindenbaum och som vi valt att analysera för sig själv. Man kan säga att det är en bok som beskriver hur det kan vara i dagens förskolemiljö mellan flickor och pojkar. Vi tror att Lindenbaum genom att skriva denna bok vill ha en debatt om traditionella könsmonster bland barn.

Denna bok handlar om Kenta. Han är en pojke i femårsåldern skulle vi gissa och boken utspelar sig i förskolemiljö. Kenta är duktig på att spela fotboll och alla hans pojkkompisar vill alltid att han ska vara med och spela. De bygger även robotar ihop och gör andra typiska pojkgrejer som att brottas och leka krig. Kentas pappa är väldigt grabbig och även han vill att Kenta ska spela fotboll och vara den stereotypa pojken. Fast egentligen vill ju Kenta även leka med Barbie och klä ut sig som flickorna på förskolan gör. Men är det tillåtet?

4.8 Analys

Även i denna lilla analys har vi valt att ta upp samma saker som i de övriga analyserna. Nämligen hur Lindenbaum i boken genom sina karaktärer behandlar genus. Detta i kategorierna handlingar, kläder, artefakter, yrken, och miljö och stämning.

Det är väldigt tydligt traditionella könsmonster i den här boken, exempelvis leker flickorna gärna med Barbie och klär ut sig. Barnen lever upp till de förväntningar som vi redan har på hur en tjej ska bete sig och vara. Vad de ”ska” tycka är kul att göra. Flickorna leker i roller och använder sina fina pipiga röster då de leker med sina barbiedockorna. Man får bara träffa på en förskolefröken i boken och hon upplevs som lite tafatt och detta ser vi som typiskt kvinnligt, att inte våga säga till på skarpen och vara lite mesig. Pojkarna i boken spelar helst fotboll, leker krig och bygger robotar. Då flickorna använder sina pipiga och fina röster gör pojkarna tvärtemot och skriker och gapar i sina lekar. Pappan till Kenta är en riktig fotbollspappa och verkar tycka att fotboll är det enda småpojkar ska syssla med. Det står i boken att han tycker om fotboll och är väldigt noga med att Kenta ska få med sig bollen till förskolan.

Den enda kvinnan som finns med i boken är förskolefröken och hon är klädd i kläder som är traditionellt bundet till sin könstillhörighet. Hon bär klänning och har färgerna gult och rosa. Flickorna har färger som gult, orange, rosa på sina kläder och har mönster som blommor och prickar på. De har både byxor och tröja eller klänningar på sig. Även om de har färger som är tjejiga och en del av flickorna har klänningar på sig så upplevs dem inte som söta och puttenuttiga, utan mer realistiskt som barn brukar klä sig idag. Det finns också endast en man i ”Kenta och barbisarna” och detta är Kentas pappa. Han har kläder som visar på att han är man. Han har svart skjorta och kamouflerade byxor. Något annat som visar på att han är man är att han lite skäggväxt och hår på sina armar. Kenta och de andra pojkarna i boken är ganska grabbigt klädda. Deras kläder har mörka färger: svart, grönt, blått. De har olika tuffa tryck på sina kläder eller något kamouflerat mönster.

Femininitet skrivs bland annat fram hos karaktärerna genom att flickorna har barbiedockor och att de klär ut sig med fina kjolar och skor och pärlhalsband. Då vi analyserat vilka artefakter som tillskrivits för att visa på maskulinitet i boken kunde vi exempelvis se att pojkarna har bilar, robotar och pinnar i sina händer. Vi kan ofta se en boll med i bilden med pojkarna. Detta är leksaker som vi ser som typiska för pojkar. Även Kentas pappa ser vi ofta

bärandes på en boll. I denna bok finns endast ett yrke representerat, och det är förskolefröken till Kenta och hans vänner. Det är typiskt att denna pedagog ska vara av det kvinnliga könet. Detta följer helt klart traditionella mönster för vilket könstillhörighet förskolepersonal vanligtvis har.

Om man tittar på miljöerna i boken kan man se att de miljöer som flickorna brukar vistas i som exempelvis dockvrån har färger som är tjejiga som rosa och orange. I de miljöer som pojkar vanligtvis befinner sig mest som snickarboden är tvärtom från dockvrån. Detta är det mörkaste utrymmet. De utrymmena som barnen vistas i tillsammans dagligen är inredda med mer könsneutrala färger som grönt, vitt och gult. Dessa färger får inte oss att associera till ett visst kön. Detta visar på vilket område flickan respektive pojken ska styra över på förskolan. Detta enligt de vuxna

Så här har Lindenbaum antagligen inte gjort för att visa på hur det borde se ut på en förskola, utan snarare visa på hur det ofta ser ut i dagens förskola. Vi tror att hon nog vill visa på vad vi vuxna bidrar till, både som förskolepersonal och som föräldrar.

I ”*Kenta och Barbisarna*” kan vi på slutet se alla barnen vara ute och spela fotboll utklädda i damkläder. (Uppslaget där barnen är ute och spelar fotboll i damkläder) Det är kul att se pojkarna utklädda flickor. Detta är handlingar som anses maskulina, samtidigt som de betar sig feminint.

4.9 Har bilderbokens könsroller förändrats?

När det gäller handlingarna i böckerna har vi genom vår analys kommit fram till att genusrollerna har utvecklats. I Elsa Beskows böcker hittade vi mycket traditionella handlingar medan i de nya bilderböckerna kunde vi se att handlingarna inte var fast vid ett visst kön. Det spelar ingen roll vem som gör vad, handlingarna kan utföras av likaså flickor som pojkar.

I Beskowböckerna kan man säga att kläderna i huvudsak är traditionellt könsbundet. Vi hade från början en tanke om att detta skulle skilja sig stort från början av 1900-talet till dagens litteratur, men så var inte fallet. Vi ställer oss frågan: är könsbundna kläder ett enkelt sätt att visa på vilket kön karaktären tillhör?

Även när vi ser till artefakterna i bilderböckerna kan vi se att detta inte kommit så långt i utvecklingen som vi först tänkt. Fortfarande skildras en tjej enkelt med artefakter som uppsatt hår i flätor eller kanske en feminin väska.

Enbart hälften av litteraturen som vi analyserat har med karaktärer som har ett yrke. Det vi kommit fram till är att både Elsa Beskows böcker och de nya har yrken som uppfattas som traditionellt könsbundet. I Beskowsböcker kan vi hitta yrken som manlig doktor och i de nya böckerna kan vi se en föreståndarinna som är kvinna.

Miljön och stämningarna i böckerna har inte utvecklats avsevärt. I Beskowböckerna upplevde vi bilderna som traditionellt könsbundna till neutrala. I de nyutkomna böckerna ser vi mer neutralt skildrade bilder då vi analyserar utifrån genus.

Vad vi också genom vår analys kommit fram till är att i bilderböckerna så kan det handla om att ett barn ska få vara som det vill. Barnet behöver inte leva upp till de förväntningar samhället har på deras könstillhörighet. Detta ser vi tydligast i den nya litteraturen där man försöker tillskriva barnen beteende som inte är stereotypa. Samtidigt är föräldrarna och de övriga vuxna kvar i sina könsroller. Detta kan vi se i "*Kenta och Barbisarna*" där Kenta leker med Barbie och kan vara feminin men hans fröken är typiskt kvinnlig och Kentas pappa typiskt manlig. Ett annat exempel är i boken "*Alla döda små djur*". Här får flickan maskulina drag och pojken feminina drag.

Flertalet av Beskowböckerna skildrar den stereotypa mannen, han som är auktoritär, händig och en slags hjälte. Vi har upptäckt en ny maskulinitet i analysen, som vill ingå i sammanhang med både män och kvinnor. Braxen i "*Sagan om den nyfikna abborren*" och Kenta i "*Kenta och Barbisarna*" tillhör den nyupptäckta sorten. De är mjukare till sättet och har ett mer könsneutralt beteende i jämförelse med de stereotypa manligheterna i Beskowböckerna. Braxen är förståndig och Kenta vill handla över könsgränserna.

Något som vi slutligen lagt märke till är att man fortfarande i bilderböckerna visar på vilket kön karaktärerna tillhör genom att ge dem kläder som är typiskt feminina eller typiskt maskulina i färg och form. De får också artefakter som visar på vilket kön de tillhör. Flickorna får rosetter, klänningar och fina flätor. Pojkarna har kläder med mer attityd och mörka färger. Exempel på detta kan vi se i "*Alla döda små djur*", där Ester är riktigt stark och framåt flicka. Hon visar ändå att hon tillhör det kvinnliga könet genom att få en gul klänning och en lång fläta. Samtidigt har vi kommit fram till att böckerna utvecklats då det gäller genus ifråga om böckernas handlingar.

5. Diskussion

I vår diskussion kommer vi att knyta samman vår resultatredovisning och frågeställningar med vår litteraturstudie. Först i avsnittet kommer en litteratordiskussion, sedan en genusdiskussion och till sist en slutsats. Litteratordiskussionen inleds med resultatet från Beskows böcker kopplat till litteraturen som sedan avslutas på samma sätt med de nyutkomna böckerna. Även genusdiskussionen startar med Elsa Beskow och övergår till de nyutkomna böckerna. Dock avslutas genusdiskussionen med en diskussion mellan stycket: 3.9 *Har bilderbokens könsroller förändrats?* och vår litteraturstudie, dvs. 2. *Bakgrund*.

5.1 Litteratordiskussion

Vi kan dra paralleller mellan Nikolajevas (2004) bok och vår analys av Beskows böcker. Nikolajeva (2004) menar att bilderböcker brukar ha lyckliga slut (s.60) vilket vi ser att de analyserade böckerna har. Hon menar att det finns tre typer av huvudpersoner: människor, förmänskligade djur eller förmänskligade föremål. (s.85) Hälften av Beskows böcker, *"Petters och Lottas Jul"*, *"Farbror Blås nya båt"* och *"Pelles nya kläder"* handlar om människor och den andra halvan, *"Hattstugan"*, *"Puttes äventyr i Blåbärsskogen"* och *"Sagan om den nyfikna abborren"*, har förmänskligade karaktärer. Nikolajeva (2004) skriver att en vanlig handling fortskrider från hem, till uppbrott från hemmet, mot äventyr och slutligen hemmet igen. (s.57) Vi ser att Beskows böcker utvecklas i huvudsak på samma sätt. Nikolajeva (2004) menar att det är vanligt att bilderböcker har en allvetande berättare (s.149), vilket vi ser att de sex granskade böckerna har. Hon skriver också att bilderböcker vanligtvis skildras i ett kronologiskt handlingsförlopp (s.205), som Beskows böcker gör. Hon menar även att bilderboken ofta har en handlingslinje, eftersom det är svårt för barnen att följa flera samtidigt. (s.63) Vi har upptäckt att fyra böcker har en handlingslinje men att *"Hattstugan"* och *"Farbror Blås nya båt"* har. Vi får exempelvis följa tanterna och Farbror Blå när de letar efter barnen samtidigt som barnen är på äventyr på sett skepp och i Storköping, i *"Farbror Blås nya båt"*.

Nikolajeva (2000) skriver att illustrationerna i bilderböckerna är viktiga för läsaren, för det estetiska helhetsvärdet. Bilderna kompletterar texten. (s.63) Vi ser att bilderna har stor betydelse i Beskows böcker. Vi kan förstå textens innehåll genom att titta på bilderna. Titeln menar Nikolajeva (2000) kan säga en del av bokens innehåll (s.65) och likaså omslagsbilden. Beskowböckerna uttrycker ett budskap med dess framsida och vi får en vink om vad boken kommer att handla om. (s.66) Beskows böcker har inget vanligt format, som Nikolajeva (2000) menar är A4-formatet. De har istället ett större, liggande format. Hon menar att en liggande bok visar mer av ett rum och rörelse. (s.64)

Nikolajeva (2000) menar att långserier är där samma karaktärer och miljöer skildras i flera böcker. (s.84) Böckerna som handlar om Tant Grön, Tant Brun, Tant Gredelin, Farbror Blå, Petter och Lotta från Lillköping är sådana böcker. Hon menar att en läsare ska se genom titeln att en bok tillhör en långserie. Beskows titlar innehåller namn på någon av huvudpersonerna, på detta sätt känner vi igen denna serie. Nikolajeva (2000) menar att bilderböckernas långserier skildrar en kort episod i karaktärernas liv. Författaren har då stor möjlighet att förställa och utveckla sina böcker i samma serie. (s.85)

Enligt Nikolajeva (2004) är vanliga teman i bilderböcker vänskap, kärlek, sökande, resa, strid och hämnd. (s.66) Exempelvis innehåller ”tantböckerna” glada äventyr i en kärleksfull miljö, ”*Pelles nya kläder*” har budskap som gemenskap och hjälpsamhet och ”*Puttes äventyr i Blåbärsskogen*” söker efter äventyr.

Under sekelskiftet 1800-1900 uttryckte flera böcker en idyllisk bild av de realistiska berättelserna. De handlade ofta om borgarklassens barn som lever ett glatt liv utan större problem.(Kåreland, 2001,s 97) Detta ser vi skildras i ”tantböckerna”. Tanterna och Farbror Blå är från borgarklassen och tar hand om Petter och Lotta som lever ett fridfullt liv.

Nikolajeva (2004) menar att de flesta författarna väljer huvudpersoner i berättelserna av sitt eget kön (s.190), detta eftersom de har större erfarenhet av sitt egna kön. (s.109) ”*Pelles nya kläder*”, ”*Puttes äventyr i Blåbärsskogen*” och ”*Sagan om den nyfikna abborren*” har manliga huvudpersoner. Detta kallar Nikolajeva (2004) för heterofokalisering, när en författare skriver om det motsatta könet. Hon menar att det är vanföreställningar som ligger bakom valet, att manliga huvudpersoner säljer bättre och når ut till både flickor och pojkar. (s.109) De andra tre Beskowböckerna som vi har granskat har både en flicka och en pojke som huvudpersoner. Appleyard (1990, i Kåreland & Lindh-Munther, 2005) menar att om en författare väljer två huvudpersoner, en av vardera kön, vill man som författare att båda könen ska kunna identifiera sig med karaktärerna. (s.122)

Nikolajeva (2004) skriver att de vanligaste bilderböckerna, i världen, är hämtad från myter och folksagor (s.57) och alltid har lyckliga slut. (s.60) Vi kan se att alla de nyare böckerna vi har analyserat fortfarande följer detta mönster. De slutar alla lyckligt och författarna har tänkt till om ett budskap som ska förmedlas i boken.

Till skillnad från Beskow böckerna är det idag vanligt med litteratur där djur har huvudrollen. I de böcker vi analyserat kan man se exempel på detta i böckerna ”*Bu och Bä får besök*” och ”*Willy vekling*”. Nikolajeva (2004) säger att karaktärer som är vanligt förekomna i barnlitteraturen är människor, förmänskligade djur eller föremål. (s.85)

Nikolajeva (2004) menar att motiven i den vanligaste litteraturen är ofta sökande efter föremål och personer. (s.67) Handlingen löper från hem, genom uppbrott från hemmet, äventyr och slutligen hemkomst. Hemmet är tryggt och bortavistelsen är spännande och farlig. (s.57) Detta tycker vi inte riktigt stämmer i de nyare bilderböckerna. Handlingen är inte så klassisk med hemma arena äventyr och uppbrott och att karaktärerna återvänder hem. Vi anser att det idag mer handlar om något författaren vill förmedla antingen synligt eller lite undermedvetet. Istället för att ge sig ut på äventyr följer vi ofta karaktärerna i sin vardag.

5.2 Genusdiskussion

Vi ser att ”*Hattstugan*” har en modern syn, trots att den skrevs 1930. I boken kan pojkar och flickor göra samma saker utan att någon reagerar. Vi ser den som könsneutral när det handlar om karaktärernas handlingar. I de resterande granskade Beskowböcker ser vi i huvudsak att karaktärernas handlingar är traditionellt könsbundna. Detta gäller främst de vuxna karaktärerna. Vallberg Roth (2002) menar att den tiden Beskow skildrar var präglad av en traditionell könskod. (s.87)

Vi ser att Lotta i *"Farbror Blås nya båt"* och *"Petters och Lottas jul"* är ett barn som är på väg att vara bunden till den traditionella könskoden. Lotta kan göra samma saker som Petter men hennes beteende är feminint, hennes känslor etc. Davies (2003) skriver att barn påverkas och identifierar sig med samhällets syn. De slussas in i diskursen och inpräntas av genus. (s.9-10)

Hirdman (2001) menar att begreppen man och kvinna innefattar bl.a. tvång och underordning, dvs. att kvinnan står underordnad mannen. (s.14) Under bilderboksgranskningen upptäckte vi att kvinnorna blir medvetet eller omedvetet nertryckta av de manliga personerna i Beskowböckerna. Detta sker ex. när karaktärerna går på led, då är alltid kvinnan eller flickan sist. Ett annat exempel är när fiskarna i *"Sagan om den nyfikna abborren"* får ben. Då får Tant Rödspätta de kortaste benen. De manliga karaktärerna får längre. Nikolajeva (2004) styrker vår upptäckt och skriver att mansrollen växer och kvinnorollen krymper i bilderböckerna. Med andra ord växer männens makt och kvinnans roll reduceras. (s.130)

Hirdman (2001) skriver att i mitten av 1800-talet sågs kvinnan som ljuv, god, tyst, religiös, pryd, ömtålig (s.37). I vår analys ser vi att Beskow skildrar kvinnorna i sina böcker på detta vis. Exempelvis är tanterna sentimentala när de begraver svalan i *"Farbror Blås nya båt"*, mamman i *"Hattstugan"* är svag, obeslutsam och försiktig. I kontrast till kvinnan skildras mannen i Beskows böcker som auktoritär och kunnig. Exempelvis skildras blåbärsfar i *"Puttes äventyr i blåbärsskogen"* som den kunniga, allvetande personen och tomtgubben är auktoritär mot fru och barn i *"Hattstugan"*. Detta kan vi koppla till Davies (2003) som menar att mannen har makten i samhället. (s.147) Hon ser att vara man är att vara privilegierad. (s.152)

I Beskowböckerna är tanterna fina, borgerliga hemarbetare. De sköter om Lotta och Petter och hushållssysslorna. Vi kan här dra paralleller till Vallberg Roth (2002) som menar att hemarbete var vanligt för kvinnor under förra sekelskiftet. De såg till att männen var tillfreds och att barnen fick en harmonisk uppväxt (s.84) Vidare menar Hirdman (2001) att kvinnans uppgift under mitten av 1800-talet var att föda och uppfostra barnen. Att föda ett barn är en förmåga som inte männen har. (s.37) I exempelvis *"Pelles nya kläder"* ser vi spår av vad Hirdman (2001) skriver. I denna bok uppfostrar Pelles mamma barnen, farmor och mormor är hemmafruar.

I Beskowböckerna ser vi vad Kåreland (2005) skriver om. Hon skriver att språkbruket är präglad av genus i bilderböckerna. När kvinnor samtalar samarbetar de med den de pratar med. Kvinnor lyssnar, ger uppmuntran och stöd. Männens samtal är istället präglade av information, skämt och förolämpningar. (s.43) Detta ser vi i *"Pelles nya kläder"*. Då Pelle är hos farmor säger hon "gullehjärat mitt" (upplaget: där farmor kardar ullen) och när han är hos mormor säger mormor "vännen min" (uppslaget: där mormor spinner garnet) Men då Pelle kommer till Mäster skraddare säger skraddaren utan anledning "din slarver". (uppslaget: där skraddaren syr kläder)

Något som vi såg var gemensamt för de nyare bilderböckerna är att de handlar om barnen själva och utgår ifrån barnets perspektiv. Föräldrarna och de övriga vuxna är biroller. Barnets egna tankar är viktigast. Barnet är kompetenta och klarar att utföra uppdrag på egen hand. Detta tar Nettervik (1994) upp i sin bok och menar att gamla traditionella mönster mellan förälder och barn överges och barnet bestämmer allt mer över sin vardag, precis som det har blivit i verkligheten med curlingföräldrar. Föräldrars otillräcklighet understryks på ett humoristiskt sätt. I bilderböckerna kan vi se exempel på hur relationen mellan barn och vuxna

nästan vänds upp och ner, så att barnet tvingas ta på sig föräldraansvaret då föräldern inte klarar vuxenrollen.(Nettervik, 1994, s.112-113)

Pojkar som har ett beteende som överskrider könsgränsen ses problematiskt. Hellman (2003) menar att dessa pojkar ses som "flickiga". Det är mer acceptabelt för flickor att överskrida gränsen mot manlighet, än vad det är för pojkar att strida över mot kvinnlighet (s.41). Vad vi kommit fram till genom vår analys av den nyare bilderboken är att man överlag i stället för att förlöjliga de pojkar som är lite veka och har en del feminina drag så visar författarna på att man kan bete sig på olika sätt och att man behöver inte vara på ett visst sätt för att man är pojke eller flicka. Pojken i "*Alla döda små djur*" beter sig på ett sätt som skulle kunna uppfattas som flickaktigt och har sådana intressen men man nedvärderar inte honom för det. Detsamma gäller Tim i "*Taggtrådstim*". Han är lite vek men boken visar på att alla killar inte behöver vara stora och starka. Alla är vi olika. Som vi var inne på tidigare så är detta huvudtemat i "*Kenta och Barbisarna*", och i den här boken ser vi helt klart att det inte är något fel med att pojkar leker "flicklekar" och flickor leker "pojklekar". Detta ser vi som något positivt, att bilderboken följer denna trend. Vi hoppas att det smittar av sig på samhällets syn på barn med.

Nikolajeva (2000) skriver att bilderboken tar oftast i högre grad än barnromanen hänsyn till den vuxna med- mottagaren, eftersom deras skapare uppenbarligen är medvetna om sin dubbla publik. (s.11) Detta tror vi att Lindenbaum helt klart är medveten om då hon skrev Kenta och barbisarna. Hon talar till oss vuxna för att vi ska tänka till hur dagens läge ser ut i förskola och skola och kanske där med göra något åt det. Hon kanske till och med tänker på hela synen i samhället på könsuppdelning.

Ett budskap som vi såg i boken "*Willy vekling*" efter att vi analyserat denna bok var att Willy måste ändra på sig för att bli accepterad av samhället. Han måste bli stor och stark som alla de andra så att han ska passa in. Detta är något som verkligen stämmer in på hur samhället ser ut idag. Men det är inte bra att boken vinklar det så som att det är så här det borde vara. Paechter (1998) skriver att synen på normalitet sätter gränser för vad som är acceptabelt och oacceptabelt. Hon säger att pojkar förväntas vara fysiskt aktiva och vältränade för att anses som manliga och att de flickor som har liknande beteende förlorar sin kvinnlighet. Detta är ett maktförhållande som idag inte diskuteras öppet.

Hellman (2003) skriver: "Det är utifrån de föreställningar som omger barnet, uttalade eller outtalade, som förskolebarnet formar sin uppfattning om hur man kan vara som pojke eller flicka.". (s.9) Boken "*Kenta och barbisarna*" upplever vi som en bok för att skapa debatt om pojkar och flickor i förskolan och hur det ofta ser ut på en förskola idag. Om man tittar på miljöerna i boken kan man se att de miljöer som flickorna brukar vistas i som exempelvis dockvrån har färger som är tjejiga som rosa och orange. I de miljöer som pojkar vanligtvis befinner sig mest som snickarboden är tvärtom från dockvrån. Detta är det mörkaste utrymmet. De utrymmena som barnen vistas i tillsammans dagligen är inredda med mer könsneutrala färger som grönt, vitt och gult. Dessa färger får inte oss att associera till ett visst kön. Detta visar på vilket område flickan respektive pojken ska styra över på förskolan. Denna syn representeras av oss vuxna. Även med de leksaker man kan se i boken flickorna och pojkarna förväntas leka med kan man se vilken könstillhörighet barnen har. Nelson och Nilsson (2002, i SOU 2006) visar en studie från Malmö Högskola där uppdelningen av pojkars och flickors leksaker är stora. Den visar även att fördelningen har blivit större de senaste åren. I studien framgår att pojkar förväntas leka med: yrkesredskap, transportmedel

och verktyg. Flickor förväntas istället leka med dockor, hushållsredskap, omsorgssaker och skönhetsprodukter.

Nikolajeva (2000) menar att böckernas karaktärer har ofta beteende som är överdrivet könsstereotypa. Men det finns böcker som strider mot detta. (s.67) Hon menar att författare till bilderböcker som skriver folksagor bygger på parodi, ifrågasätter och upphäver de traditionella könsmönstren. (s.169) Vi anser inte att över lag ibland den nyare bilderboken vi studerat att karaktärerna är överdrivet könsstereotypa i sina beteenden. Även om det lyser igenom på deras sätt att agera vilket kön de tillhör så tycker vi inte att det är överskattat. Exempelvis så kan man se på de båda lammen i *"Bu och Bä får besök"* att de utför alla sysslorna ihop. Willy i *"Willy vekling"* ägnar sig åt både manliga och kvinnliga aktiviteter, och i både *"Alla döda små djur"* och *"Taggtrådstim"* visas på flickor som är tuffa och pojkar som är lite svagare.

I *"Kenta och Barbisarna"* kan vi på slutet se alla barnen vara ute och spela fotboll utklädda i damkläder. (Uppslaget där barnen är ute och spelar fotboll i damkläder) Det är kul att se pojkarna utklädda flickor. Det blir en slags könsöverskridning där pojkarna klär ut sig till det andra könet. Tidigare har vi kunnat se mycket barn- och ungdomslitteratur där flickor förklarar sig till pojkar, men här är det en bild som visar motsatsen. Detta kan man se som en förändring. Under 1980-talet dök de upp ett tiotal böcker som handlar om flickor som förklarar sig till pojkar. Meningen med denna litteratur var att rubba de invanda könsrollerna. (Österlund, 2005 s.1) Det kanske är så att Lindenbaum vill rubba könsmönstren åt andra hållet.

Av vår analys av Beskow har vi upptäckt att flickorna slussas med tiden in i kvinnorollen och pojkar i mansrollen. Som flickor kan de utföra samma handlingar som pojkarna men när de blir äldre intar de en traditionellt könsbunden roll. Detta ser vi exempelvis i *"Pelles nya kläder"* där Pelle fixar nya kläder och de vuxna utför traditionellt könsbundna aktiviteter. Även i den nyutkomna boken *"Alla döda små djur"* är det på detta vis. I denna bok är Ester den som bestämmer. Nelson och Nilsson (2002, i SOU 2006) menar att ju äldre barnen blir desto mer tyr sig könen till könsmönstrets aktiviteter. (s.65)

Samtidigt som man kommit långt i bilderböckerna med att låta barnen vara könsneutrala är föräldrarna och de övriga vuxna kvar i de traditionella könsrollerna. Detta kan vi se i *"Kenta och barbisarna"*, där Kenta leker med Barbie och kan vara feminin men hans fröken är typiskt kvinnlig och Kentas pappa typiskt manlig. Yvonne Hirdman (2001) menar att i varje samhälle finns osynliga kontrakt mellan könen. Genuskontrakten är oftast mycket konkreta föreställningar om mäns och kvinnors förhållande till varandra i relationen kvinnor och män i arbetet, i kärleken, i språket och i sättet att klä sig och bete sig i olika sammanhang. (s.47) Detta kontrakt uttrycker oftast den biologiska olikheten och bygger på ett motsatstänkande, där kvinnorna inte kan utföra det arbete som männen utför och tvärtom. Samhället påverkar genuskontraktet till att män och kvinnor arbetar inom skilda sektorer. Detta bidrar till att yrkena blir könsmärkta. Omsorgsyren anses passa kvinnorna bäst då de är mer omsorgsrelaterade än männen. Tekniska yrken anses vara utformade efter männen då de ska vara mer tekniskt orienterade. Nordberg (2005) menar att det inte finns en biologisk förklaring till uppdelningen utan det handlar om en konstruktion utifrån synen på män och kvinnor. (s.47)

När vi ser till artefakterna i bilderböckerna kan vi se att detta inte kommit så långt i utvecklingen som vi tänkt före vi började vår analys. Fortfarande skildras en tjej enkelt med artefakter som uppsatt hår i flätor eller kanske en feminin väska. Detta mönster ser vi genomgående i alla de nyare bilderböckerna som vi analyserat. Till och med de tuffa tjejerna som Ester i *"Alla döda små djur"* och Tuva i *"Taggtrådstim"* har artefakter som gör att vi sorterar dem som flickor. Stefan Mählqvist (1983, i Kåreland & Lindh-Munther, 2005) menar att om vi ska uppfatta en karaktär som en kvinna eller flicka måste karaktären vara tydligt markerad med en artefakt, ex. med hårtofsar eller smink.(s.125)

Genom vår analys har vi upptäckt att könsrollerna har utvecklats när det gäller könens handlingar, från traditionellt könsbundna handlingar i Beskows böcker till en öppnare syn i de nyutkomna böckerna. Vallberg Roth (2002) framhåller samma resultat som oss. Hon menar att genusrollerna har utvecklats från en traditionell syn till en pluralistisk könskod, som visar variation av mångfald. (s.87,127)

Vad vi har genom vår analys kommit fram till är att i de nya bilderböckerna så kan det handla om att ett barn ska få vara den de vill vara, helt oberoende könstillhörighet. Barnet behöver inte leva upp till de förväntningar samhället har på deras könstillhörighet. Man försöker tillskriva barnen beteende som inte är stereotypa. Detta kan vi se tydligt i boken *"Kenta och Barbisarna"* Ett annat exempel är i boken *"Alla döda små djur"*. Här får flickan maskulina drag och pojken feminina drag. Davies (2003) menar att maskulinitet och femininitet inga medfödda egenskaper. "Kvinnligt" och "manligt" skapas utifrån biologin men maskulinitet och femininitet är kopplat till handlingar, kulturella värderingar och positioner. Edström (2000, i Kåreland & Lindh-Munther, 2005) skriver: "Könsidentiteten formas i social interaktion, i förhandling med andra och genom det vardagliga samspelet med andra." (s.71)

I *"Sagan om den nyfikna Abborren"* är Braxen en modern maskulinitet i jämförelse med de stereotypa männen i Beskows böcker. Likaså tillhör Kenta i *"Kenta och barbisarna"* denna särskilda maskulinitet. Braxen och Kenta är förståndiga och mjukare till sättet än de traditionellt könsbundna männen. Davies (2003) framhåller samma syn som oss. Hon menar att det idag har utvecklats en mindre stereotyp maskulinitet, "de värtaliga intellektuella" personerna som agerar mer neutralt. Även Thorne (1993, i Hellman, 2003) tynger undersökningen och menar att det idag finns en stor variation på att vara man och kvinna och att beteendena förändras i olika kontexter. (s.8)

5.3 Slutsats

Vi har kommit fram till att bilderböckerna är utifrån genus förändrad, då vi jämfört bilderböcker av Elsa Beskow med nya bilderböcker. De områden som det hänt mest inom har vi kommit fram till är handlingarna och de miljöer som skildras i böckerna. När det gäller kläder och artefakter används fortfarande enkla medel att visa på vilket kön karaktären tillhör. Flickor markeras ofta med klänning, rosetter i håret eller liknande. Dock kan flickorna i den nyare litteraturen ändå ha på sig kläder som är i färger som exempelvis grönt, blått och brunt. Detta är färger som vi i Beskow böckerna oftast ser på pojkarna. Genom att analysera bilderböcker upptäckte vi att i de äldre bilderböckerna så tilläts flickor och pojkar bete sig på liknande sätt, men när de växt upp förväntas de uppföra sig som man eller kvinna och bete sig efter de traditionella könsmönster som finns i samhället. Detta kan vi även se i de nya bilderböckerna. I de böcker som yrken skildrades så hade mannen yrken som var typiska för sin könstillhörighet och yrkena som kvinnorna utförde var typiska för den könstillhörighet hon har, samtidigt som barnen visas som "barn", och försöker i så stor utsträckning som

möjligt visas ”könlösa”. En slutsats vi kan dra efter att ha utfört vår undersökning är att synen på genus i bilderböckerna inte har förändras så mycket som vi trodde då vi påbörjade vårt arbete.

Vad vi ser som positivt är att i många av de nyare böckerna vänder man lite på könsrollerna. Flickan kan vara stark och pojken svag. Det är inte bestämt utifrån genus vilka egenskaper flickan respektive pojken ska ha eller vilka lekar och leksaker barnen ska leka med. Författarna har tagit ett steg ifrån hur det ”bör” vara. Detta tror vi kan vara en konsekvens av hur samhället har förändrats. I dagens läge är det i högre grad tillåtet att överskrida de traditionella könsmönstren jämfört med hur det var på Beskows tid.

I och med vårt resultat visar på att ojämlikheter inom genus fortfarande förekommer i dagens bilderbok hoppas vi att detta bearbetas på något vis ute på förskolorna. Vi hoppas på att pedagogerna är insatta och kan ta ut böcker som speglar de olika könstillhörigheterna på ett naturligt sätt och att de tillsammans med barnen kan bearbeta den lästa litteraturen. Detta ämne kan vara ett uppslag för fortsatt forskning, nämligen hur de ute på förskolorna väljer bilderböcker och om de behandlar den utifrån genus.

6. Referenser

6.1 Bilderböcker

- Beskow, E. (1995) [1901] *Puttes äventyr i Blåbärsskogen*, Stockholm: Bonnier Carlsen
- Beskow, E. (2001) [1912] *Pelles nya kläder*, Stockholm: Bonnier Carlsen
- Beskow, E. (1982) [1930] *Hattstugan*, Stockholm: Bonniers juniorförlag
- Beskow, E. (1995) [1947] *Petters och Lottas jul*, Stockholm: Bonnier Carlsen
- Beskow, E. (2000) [1942] *Farbror Blås nya båt*, Stockholm: Bonnier Carlsen
- Beskow, E. (1981) [1933] *Sagan om den nyfikna abborren*, Stockholm: Bonnier Carlsen
- Brownie, A. (2006) *Willy vekling*. Stockholm: Eriksson & Lindgren
- Landström, L. (2006) *Bu och Bä får besök*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Lindenbaum, P (2007) *Kenta och Barbisarna*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Ljungkvist, S. & Egerkrans, J. (2005) *Taggtrådstim*. Malmö: Damm
- Nilsson, U. (2006) *Alla döda små djur*. Stockholm: Bonnier Carlsen
- Wirsén, C. & Wirén, S. (2004) *Små flickor och stora*. Stockholm: Bonnier Carlsen

6.2 Böcker

- Davies, B. (2003) *Hur flickor och pojkar gör kön*. Stockholm: Liber
- Furuland, L. (1984). *Ord och bilder för barn och ungdom*. Lund: Rabén & Sjögren
- Hellman, A. (2003). *Pedagogers föreställningar om flickor och pojkar i förskolan*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik
- Hirdman, Y. (2001). *Genus: om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber
- Kåreland, L. (2001) *Möte med barnboken: linjer och utveckling i svensk barn- och ungdomslitteratur*. Stockholm: Natur och kultur
- Kåreland, L. (2005) Frihet eller närhet? Om Benny och Malla. I Kåreland, L. (Red), *Modig och stark - eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola* (s. 25-52). Stockholm: Natur och kultur

- Kåreland, L. & Lindh-Munther, A. (2005) Om läsning och könsmonster i förskolan. I Kåreland, L. (Red), *Modig och stark - eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola* (s. 53-76). Stockholm: Natur och kultur
- Kåreland, L. & Lindh-Munther, A. (2005) Förskolan som litterär miljö. I Kåreland, L. (Red), *Modig och stark - eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola* (s. 77-112). Stockholm: Natur och kultur
- Kåreland, L. & Lindh-Munther, A. (2005) (S)könlitteraturen i förskolan. I Kåreland, L. (Red), *Modig och stark - eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola* (s. 113-154). Stockholm: Natur och kultur
- Nettervik, I. (1994). *I barnbokens värld*. Malmö: Gleerups
- Nikolajeva, M. (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur
- Nikolajeva, M. (2004) *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur
- Nordberg, M. (2005). *Manlighet i fokus: en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola* Stockholm: Liber
- Paechter, C. F. (1998) *Educating the other: gender, power and schooling*. London: Falmer Press
- Roth Vallberg, A. C. (2002) *De yngre barnens läroplanshistoria: från 1800-talets mitt till idag*. Lund: Studentlitteratur
- SOU 2004:115. *Den könade förskolan: om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer
- SOU 2006:75. *Jämställd förskola: om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer
- Stybe, V. (1970). *Från Snövit till Snobben: barnbokens ursprung och utveckling*. Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Svenska Akademien, Svenska språknämnden (1992) *Norstedts svensk skolordlista*. Uppsala: Nordstedts
- Österlund, M. (2005) *Förklädda flickor: könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman*. Åbo: Åbos Akademi

6.3 Internet

- UR (2007) *Pija Lindenbaum är rädd för allt*. Hämtat 6 december 2007, från <http://www.ur.se/pedagog/tv/tv-for-pedagoger/Om-barn-och-bocker/Program/Program-12/>
- Rabén & Sjögren (2007) *Pija Lindenbaum*. Hämtat 6 december 2007, från http://www.panorstedt.se/templates/common/Author.aspx?id=15517&q_context=Raben